

Yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen peruskoulun yhteiskuntaopin opetuksessa

Pro Gradu

Valteri Pohjalainen

0445225

Wille-Oskari Riihelä

0442668

Kasvatustieteiden tiedekunta

Luokanopettajakoulutus

Ilkka Ratinen

Lapin yliopisto

Syksy 2019

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen peruskoulun yhteiskuntaopin opetuksessa

Tekijä: Valter Pohjalainen & Wille-Oskari Riihelä

Koulutusohjelma/oppiaine: Luokanopettajakoulutus

Työn laji: Pro gradu -työ Laudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 69 + 4 liitettä

Vuosi: 2019

Tiivistelmä:

Aikaisempien tutkimusten valossa suomalaisnuorten yhteiskunnalliset taidot ovat hyvällä tasolla, mutta kiinnostus yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista kohtaan on vähäistä. Tämän takia tutkimmekin opinnäytetyössämme yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämistä peruskoulun yhteiskuntaopin opetuksessa.

Tutkimuksemme on laadullinen ja toteutettu fenomenografisen tutkimussuuntauksen mukaisesti. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeilla Orimattilan yhteiskoulun kolmelta yhdeksänneltä luokalta, joilta tutkimukseen osallistui 42 oppilasta. Tutkimusaineisto analysoitiin fenomenografisesti, jonka myötä muodostimme kuusi tulokategoriaa.

Tutkimuksemme tulokategorioiksi muodostui viisi yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistävää opetuksellista lähestymistapaa sekä yksi tutkimuksen tekemisen tarpeellisuutta vahvistava tulokategoria. Tutkimustuloksemme ovat, että nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää monipuolistamalla oppitunteja, käyttämällä oppikirjan ulkopuolisia virikkeitä, yhdistämällä opetus oppilaan omaan elämään, tukemalla opetuksen avulla nuoren omaa tulevaisuutta sekä käyttämällä oppilaiden omien kiinnostuksenkohteiden ympärille rakentuvaa osallistumis- ja vaikuttamis-mallia. Tutkimuksemme tarpeellisuutta vahvistava tutkimustulos on, etteivät oppilaat ole kollektiivisesti yhteiskunnallisesti kiinnostuneita.

Tutkimuksemme johtopäätöksenä on, etteivät tulostemme mukaiset yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistävät opetukselliset menetelmät ole mullistavia, vaan keskeistä on siirtää opetuksen fokus opettajasta ja oppikirjoista oppilaiden omiin kiinnostuksen kohteisiin. Tämä vaatii opettajalta aktiivisuutta, jotta hän pystyy luomaan yhteiskuntaopin oppisisällöistä oppilaiden kokemusmaailmaan pohjautuvaa opetusta. Yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiseen ei riitä vain oppilaiden hyvät yhteiskunnalliset tiedot, vaan opetukselta vaaditaan myös oppilaiden kiinnostuksen lisäämistä ja konkreettisten taitojen opettamista.

Avainsanat: yhteiskunnallinen osallistuminen, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, yhteiskuntaoppi, fenomenografia

Muita tietoja:

Suostumme tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostumme tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi
(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	5
2. YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN	7
2.1 OSALLISTUMINEN	7
2.2 VAIKUTTAMINEN	9
3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	10
3.1 TUTKIMUSONGELMA	10
3.2 TUTKIMUKSEN PARADIGMAATTISET LÄHTÖKOHDAT	10
3.3 TUTKIMUSAINEISTON KERÄÄMINEN	11
3.4 TUTKIMUKSEEN VALIKOINUT KOHDEJOUKKO	12
3.5 KYSELYLOMAKE	13
3.6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	14
3.7 AINEISTON ANALYYSI	15
4. YHTEISKUNNALLISISTA AIHEISTA VÄLINPITÄMÄTTÖMÄT NUORET	18
4.1 NUORTEN YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN AIEMMAN TUTKIMUKSEN VALOSSA	20
5. MONIPUOLISEMMAT OPPITUNNIT	23
5.1 KONSTRUKTIVISMI OPETUKSEN TEORIANA	25
5.2 RYHMÄTYÖSKENTELY	26
5.3 OPETTAJALÄHTÖISTÄ VAI OPPILASLÄHTÖISTÄ OPPIMISTA?	28
6. OPPIKIRJAN ULKOPUOLISET VIRIKKEET	31
6.1 MONIPUOLISET OPPIMISYMPÄRISTÖT	33
6.2 MEDIAKASVATUS	34
7. NUOREN OMA ELÄMÄ	38
7.1 KOKEMUKSELLINEN OPPIMINEN	40
7.2 YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN LÄHTEE NUOREN OMASTA ELÄMÄSTÄ	41
8. OMA TULEVAISUUS	44
8.1 YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN NUORTEN INDIVIDUALISTISIKSI KUVATUISSA TULEVAISUUDEN NÄKEMYKSISSÄ	47
8.2 YHTEISKUNTAOPIN OPPIAINE TULEVAISUUDEN RAKENTAJANA JA AKTIIVISEEN KANSALAISUUTEEN KASVATTAJANA	49
9. OPPILAITA KIINNOSTAVAT YHTEISKUNNALLISET AIHEET	52
9.1. KOULU- JA KUNTATASOLLA TOTEUTETTUJA OSALLISTUMIS- JA VAIKUTTAMISHANKKEITA	54
9.2. OSALLISTUMIS- JA VAIKUTTAMISMALLI	56
10. JOHTOPÄÄTÖKSET	59
10.1 TUTKIMUSTULOSTEN YHTEENVETO	59
10.2 JOHTOPÄÄTÖKSET TUTKIMUSTULOISTA	59
10.3 JATKOTUTKIMUKSEN AIHEITA	61

LÄHTEET	62
LIITTEET	70
LIITE 1. KYSELYLOMAKE	70
LIITE 2. TUTKIMUSLUPAPÄÄTÖS	72
LIITE 3. OHJAUSKIRJE	73
LIITE 4. ANALYSOINTITAUUKKO	74

1. JOHDANTO

Tutkimuksen tavoitteena on löytää keinoja lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiseen peruskoulun yhteiskuntaopin opetuksessa. Tutkimuksen relevanssi syntyy huolestamme yhteiskuntaa ja tulevia yhteiskunnan kansalaisia kohtaan. Peruskoulu on monien yhteiskunnan jäsenten viimeinen yhteiskunnallista opetusta antava koulu, joten sen merkitys yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäjänä on suuri. Siksi on tärkeää selvittää, miten yhteiskuntaopin opetus pystyisi antamaan parhaat mahdolliset valmiudet yhteiskunnassa vaikuttamisen ja osallistumisen suhteen.

Kansainvälisten ICCS- raporttien mukaan suomalaisnuorten yhteiskunnalliset taidot ovat hyvät, mutta kiinnostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan on vähäistä (2009 & 2016). Näiden raporttien tuloksia tukee esimerkiksi vuoden 2017 kuntavaalien äänestysaktiivisuus, joka oli 18–24-vuotiailla 35 %, kun koko äänestysaktiivisuus oli 58,8 % (Tilastokeskus 2017). Lukujen pohjalta voidaan sanoa, että yhteiskunnallista opetusta olisi selvästi syytä kehittää suuntaan, joka nostaisi yhteiskunnallisen kiinnostuksen, osallistumisen ja vaikuttamisen taitojen tasolle.

Kansainvälisesti tarkasteltuna aihe on myös ajankohtainen. Populismien ja äärioikeiston nousu sekä yllättävät vaalitulokset ovat esimerkkejä kansainvälisestä yhteiskunnallisesta muutoksesta. Nuorten rooli on tulevaisuuden globaalia yhteiskuntaa luodessa merkittävä, mutta heidän ääni on jäänyt vanhempien ja yhteiskunnallisesti valvetuneimpien sukupolvien jalkoihin. Tätä väitettä tukee esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan EU-kansanäänestys, jonka äänijakauman mukaan 18–24-vuotiaista 71 prosenttia äänesti Euroopan unioniin jäämisen puolesta, mutta aktiivisemmin äänestäneet vanhemmat ikäluokat määrittivät kuningaskunnan tulevaisuuden (YouGov 2016). Toisena esimerkkinä esiin voidaan nostaa Yhdysvaltojen vuoden 2016 presidentinvaalien äänijakauma, jonka mukaan 18–24-vuotiaista äänestäjistä vain 35 prosenttia äänesti valituksi tullutta Donald

Trumpia. Kokonaisuudessaan vaalitulokset jakautui iän myötä niin, että yli 40-vuotiaiden äänestyskäyttäytyminen määritteli vaalien lopputuloksen. (CNN 2016.) Edellä esiteltyt vaalitulokset helposti passivoivat nekin nuoret, jotka ovat olleet kiinnostuneita ja äänestäneet, sillä heille on voinut jäädä kuva, ettei äänestäminen tuo toivottua muutosta.

Koulussa syntyvä yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen malli rakentuu usein lapsen ja nuoren kokemusten kautta. Jos lapsi on jo koulussa omaksunut passiivisen yhteiskunnan jäsenen roolin, on tätä huomattavasti vaikeampaa enää myöhemmin muuttaa. Tämän takia onkin tärkeää, että lapset ja nuoret saavat jo kouluiässä kokemuksia erilaisissa yhteisöissä toimimisesta, joissa he voivat osallistua keskusteluun, vaikuttaa ja väitellä. (Laitinen & Nurmi 2007, 27–28.) Yhteiskunnallisella osallistumisella ja osallistumattomuudella on myös suuria yhteiskunnallisia seurauksia. Yleisen äänioikeuden demokraattisuus voidaan kyseenalaistaa, mikäli iso osa kansasta jättäytyy äänestämättä. Nuorten osalta yhteiskunnallinen osallistumattomuus johtuukin vahvasti heidän puutteellisesta yhteiskunnallisesta valvutuneisuudesta. (Eskelinen & Neuvonen 2017, 79.)

Tutkimuksen aluksi esittelemme tutkimuksen kannalta keskeistä käsitteistöä eli määrittelemme, mitä yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen pitävät sisällään. Tämän jälkeen esittelemme laadullisen tutkimusaineistomme, joka koostuu Orimattilan peruskoulun kolmelta yhdeksänneltä luokalta saaduista vastauksista. Keräsimme aineiston kyselylomakkeilla ja analysoimme sen fenomenografisesti. Tutkimuksen kuudessa varsinaisessa tulosluvussa esittelemme saamamme tulokset ja peilaamme niitä aiempiin tutkimuksiin ja olemassa olevaan kirjallisuuteen. Tutkimuksen lopuksi esittelemme yhteenvedon saaduista tuloksista.

Tutkimuksesta saadut tulokset ovat tärkeitä, koska aikaisempaa tutkimusta löytyy niukasti siitä, miten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voitaisiin edistää peruskoulun yhteiskuntaopin opetuksessa. Aikaisempaa tutkimusta löytyy kuitenkin runsaasti nuorten asenteista yhteiskuntaa kohtaan sekä heidän suhteestaan vaikuttamiseen, osallistumiseen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Tätä jo valmiiksi olemassa olevaa tutkimuskenttää käytämme hyväksi omia tuloksia tuottaessamme ja peilaamme tuloksiamme aiempiin ilmiöön liittyvien tutkimusten tuloksiin.

2. YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN

Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen ovat keskenään hyvin rinnakkaisia käsitteitä. Kirjallisuudessa niitä käytetäänkin limittäin eikä niiden erottaminen ole kovin selkeää eikä välttämättä järkevääkään. Kansainvälisessä kirjallisuudessa yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta käytetään yleisempää ja laajempaa termiä participation. Mahdollisesti tästä syystä myös suomenkielisessä tutkimuksessa yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen esiintyvät termeinä usein ristikkäin. Roger Hart, yksi lasten osallistumisen ja vaikuttamisen tutkimisen pioneereista on määritellyt käsitteen participation toimintana, jossa jaetaan vastuuta päätöksenteossa ja näin vaikutetaan omaan sekä yhteisön elämään. Tähän perustuu myös länsimaisen demokratian pohja ja osallistuminen ja vaikuttaminen ovatkin yksi kansalaisten perusoikeuksista. (Hart 1992, 5.) Myös esimerkiksi vuoden 2014 opetussuunnitelmassa osallistuminen ja vaikuttaminen muodostavat yhdessä yhden laaja-alaisen osaamisen kokonaisuuden, jossa tavoitteena on, että oppilaat saavat tietoa ja kokemuksia kansalaisyhteiskunnan osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmistä (POPS 2014, 24). Koska nämä kaksi käsitettä kulkevat jatkuvasti käsi kädessä, emme myöskään tutkimuksessamme tutki niitä erillään, vaan etsimme menetelmiä, joilla voidaan edistää sekä nuorten yhteiskunnallista osallistumista että vaikuttamista. Osallistuminen ja vaikuttaminen ovat kuitenkin tutkimuksemme kannalta ne keskeisimmät käsitteet, joten määrittelemme ne seuraavissa alaluvuissa erikseen, mutta muuten tutkimuksessamme emme enää pyri erittelemään niitä.

2.1 Osallistuminen

Yhteiskunnallinen osallistuminen voidaan määritellä monella eri tavalla. Yhteiskunnallinen osallistuminen voidaan nähdä vain äänestysaktiivisuutena ja yhteiskunnallisiin järjestöihin kuulumisena, mutta toisaalta käsite voidaan nähdä paljon laajempana

kokonaisuutena, joka pitää sisällään paljon erilaisia toimintoja kaverin kanssa keskustelusta aina poliittiseen osallistumiseen saakka. Yhteiskunnallinen osallistuminen jaetaan perinteisesti usein poliittiseen osallistumiseen ja kansalaisosallistumiseen. Poliittinen osallistuminen on yksittäisen kansalaisen poliittista vaikuttamista ja kansalaisosallistuminen on laajempaa ja kollektiivisempaa osallistumista, jossa pyritään vaikuttamaan yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. (Eskelinen & Neuvonen 2017, 87–88.)

Osallistuminen voi viitata yleisesti erilaiseen toimintaan, osallistumiseen tai erityisesti osallistumiseen päätöksentekoon. Osallistuminen on olennainen osa yhteiskunnassa toimimista ja nuorten näkökulmasta sen voi nähdä keinona saattaa heidät osaksi yhteiskuntaa, kohentaa heidän asemaansa suhteessa aikuisiin ja opettaa heille kansalaisuuden taitoja. Yhteiskunnallisen osallistumisen nähdään parantavan kansalaisten hyvinvointia, lisäävän heidän kuuluvuuden tunnetta ja kohentavan heidän tietoisuuttaan demokraattisesta yhteiskunnasta. (Thomas 2007, 199–200.)

Lasten osallistumista voidaan tukea elämän eri osa-alueilla. Thomas on määrittänyt tutkimuksessaan sellaisia lapsen ja nuoren kannalta keskeisiä elämän osa-alueita, joissa heidän osallistuminen ja osallistaminen tukee erityisesti heidän rooliaan osallistuvana ja aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä. Näitä osa-alueita ovat arkiset ihmissuhteet lapsen ja nuoren lähipiiriin kuuluvien kanssa, lasten elämän piiriin kuuluvissa instituutioissa, kuten koulussa toimiminen sekä niihin liittyvien oikeuksien tunnistaminen, lasten mukaan ottaminen heihin liittyvässä julkisessa päätöksenteossa, kuten koulutukseen liittyvässä tukitoimissa tai avioerotilanteissa, lasten ja nuorten toimiminen osana yhteiskuntaa ja heidän kohtaaminen tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä sekä lasten ja nuorten liittäminen osaksi yhteiskunnan rakenteita, kuten antamalla heille mahdollisuuksia vaikuttaa esimerkiksi erilaisten järjestöjen edustajina. (Thomas 2007, 214–215.)

Osallistuminen voidaan nähdä vaikuttamisen esiasteena eli sellaisena toimintana, jossa ihminen kiinnostuu jostakin asiasta niin paljon, että hän esimerkiksi alkaa ottamaan siitä selvää, liittyy asiaan liittyvään järjestöön, osallistuu aiheeseen liittyvään keskusteluun tai osallistuu asiaan liittyvään toimintaan. Yksinkertaisimmillaan osallistuminen voidaan nähdä mukana olona muiden luomissa tilanteissa, mutta toiminta muuttuu

vaikuttamiseksi, kun alat luomaan tilannetta yhdessä muiden osallistujien kanssa. Esimerkiksi keskustelun aktiivinen seuraaminen eli tilanteeseen osallistuminen muuttuu vaikuttamiseksi, kun alat ottamaan kantaa asiaan vaikuttaen samalla keskustelun kulkuun. (Ilvonen 2011, 8.)

2.2 Vaikuttaminen

Osallistuminen muuttuu vaikuttamiseksi, kun osallistumisen kautta saadaan aikaan jonkinlainen muutos (Sotkasiira, Haikkola & Horelli 2010, 176). Vaikuttaminen nähdäänkin yleisesti aktiivisena tekemisenä. Tämä aktiivinen tekeminen voi olla esimerkiksi kannanottamista, viestintää, jonka tavoitteena on vaikuttaa viestinnän kohteiden mielipiteisiin ja käsityksiin tietyistä asiasta tai suostuttelua, jonka tavoitteena on ohjata toisen osapuolen käyttäytymistä haluttuun suuntaan esimerkiksi mainonnan tai politiikan keinoin. Vaikuttaminen on myös yleensä oman henkilökohtaisen vallan käyttämistä, jonka tarkoituksena on omien näkemysten edistäminen. (Ilvonen 2011, 9–10.)

Vaikuttaminen voidaan jakaa neljään osaan: välilliseen vaikuttamiseen, viralliseen vaikuttamiseen, poliittiseen vaikuttamiseen ja henkilökohtaiseen vaikuttamiseen. Välillinen vaikuttaminen voi olla esimerkiksi kulutustottumuksilla vaikuttamista, järjestön toiminnan taloudellista tukemista tai adressiin allekirjoittamista. Viralliseen vaikuttamiseen voidaan laskea vaaleissa tai kansanäänestyksissä äänestämisen, kunnan järjestämiin kokouksiin osallistuminen tai kuntalaisen aloiteoikeuden käyttäminen. Poliittisen vaikuttamisen muotoja puolestaan ovat esimerkiksi jäsenyys poliittisessa puolueessa ja osallistuminen puolueiden työhön. Henkilökohtaisena vaikuttamisena voidaan nähdä esimerkiksi suorat yhteydenotot asioita valmisteleviin virkamiehiin, yleisönosastokirjoitusten laatiminen, mielenosoitukseen osallistuminen tai aktiivinen yhteiskunnallinen osallistuminen sosiaalisessa mediassa. Yksinkertaisimmillaan jokainen ihminen voi kuitenkin vaikuttaa omilla teoillaan, puheillaan ja tiedoillaan kotona, koulussa, harrastuksissa ja työpaikoilla, eli yksilön vaikuttamismahdollisuudet ovat yhteiskunnassamme laajat ja monipuoliset. (Ilvonen 2011, 21–29.)

3. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimusongelma

Tutkimuksemme aiheena on lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen yhteiskuntaopin oppiaineen perusopetuksessa. Tutkimuksen tavoitteena on löytää konkreettisia menetelmiä, joiden kautta oppilaat kiinnostuisivat enemmän yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta yhteiskuntaopin perusopetuksessa. Vastauksia tähän tutkimusongelmaan kerättiin kysymällä yhdeksäsluokkalaisten käsityksiä siitä, millaiset yhteiskuntaopin tunnit, aiheet ja sisällöt lisääisivät tai ovat lisänneet heidän kiinnostustaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen.

Tutkimusongelmaan vastataan seuraavan kysymyksen avulla:

- Miten lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää yhteiskuntaopin oppiaineen perusopetuksessa?

3.2 Tutkimuksen paradigmaattiset lähtökohdat

Valitsimme kvalitatiivisen tutkimusstrategian, koska tutkimme lasten ja nuorten käsityksiä yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta osana yhteiskuntaopin oppiainetta. Toteutimme tutkimuksemme fenomenografisen tutkimussuuntauksen mukaisesti. Fenomenografiassa tutkitaan yleisesti ihmisten käsityksiä ympäröivästä maailmasta. Fenomenografian mukaan ei ole olemassa erillistä koettua ja todellista maailmaa, vaan vain yksi maailma, josta todellinen ja koettu samanaikaisesti ammennetaan. Ihmisten käsitykset samasta asiasta voivat olla keskenään erilaisia, koska niiden muovautumiseen vaikuttavat useat taustatekijät ja ne ovat myös jatkuvasti muuttuvia. (Metsämuuronen 2006,

108; Huusko & Paloniemi 2006, 164.) Tutkimuksessamme tämä näyttäytyi niin, että tutkimushenkilöiden käsitykset tutkittavasta ilmiöstä eli yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta olivat keskenään varsin erilaisia, mutta silti tutkimuksemme kannalta yhtä arvokkaita ja todellisia.

Fenomenografista tutkimussuuntausta on käytetty erityisesti kasvatustieteissä ja sen yleisinä tavoitteina on käsitysten ja niiden keskinäisten suhteiden kuvaileminen, analysoiminen ja ymmärtäminen. Fenomenografisessa tutkimuksessa käytetään yleisesti erilaisia kirjalliseen muotoon muokattuja aineistoja, esimerkiksi yksilöhaastatteluja, ryhmähaastatteluja, kirjoitelmia ja kyselyitä, joista jälkimmäistä käytämme omassa tutkimuksessamme hyväksi. (Huusko & Paloniemi 2006, 163–164.)

Fenomenografisesta tutkimusnäkökulmasta on eroteltavissa kaksi tiedon tasoa, joiden kautta tutkimussuuntausta voidaan soveltaa. Ensimmäinen näkökulma pyrkii hahmottamaan tutkittavien keskenään erilaiset tavat käsittää tutkittavaa asiaa, meidän tutkimuksessamme oppilaiden käsityksiä yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisestä koulussa. Toinen näkökulma menee syvemmälle, eli tutkija pyrkii tulkitsemaan ihmisten käsityksiä kyseisessä kohdeilmiossa ja tarkastelemaan millaiseksi tutkittavan asian merkitys muodostuu erilaisten käsitysten valossa. (Rissanen 2006.) Omassa tutkimuksessamme toinen ulottuvuus ilmenee, kun tulkitsemme oppilaiden käsityksiä yhteiskuntannallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisestä yhteiskuntaopin opetuksessa ja muodostamme niiden perusteella tulkintoja niiden merkityssisällöistä.

3.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimusaineisto kerättiin joulukuussa 2018 Orimattilan yhteiskoulusta. Valikoituneena tutkimusjoukkona toimivat koulun kolme yhdeksännettä luokkaa, jotka valittiin sattumanvaraisesti koulun toimesta. Aineisto kerättiin heiltä kyselylomakkeilla (liite 1). Kyselylomake laadittiin syyslukukaudella 2018 ja sen toimivuutta arvioitiin pro gradu -seminaareissa kanssaopiskelijoiden ja ohjaavan apulaisprofessorin kanssa. Kyselylomakkeen valmistuttua otimme yhteyttä Orimattilan yhteiskoulun rehtoriin, sillä koulu oli

toiselle meistä ennestään tuttu ja ajattelimme näin saavamme tutkimusluvut kouluun helpommin. Rehtori ohjasi meidät ottamaan yhteyttä Orimattilan sivistystoimenjohtajaan, jolle lähetimme kyselyn tutkimuksen toteuttamisen mahdollisuudesta, johon vastaukseksi saimme myönteisen tutkimuslupapäätöksen (liite 2). Tämän jälkeen otimme yhteyttä Orimattilan yhteiskoulun apulaisrehtoriin, joka lähetti ohjauskirjeen (liite 3) oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä sopi yhdeksännen luokan opettajien kanssa tutkimukseen valitut luokat ja sopivat aikataulut tutkimuksen toteuttamiseksi.

Toteutimme tutkimusaineiston keruun 17.12.2018 Orimattilan yhteiskoulussa. Tutkimusaineiston keruu toteutettiin kolmen oppitunnin aikana kolmelta eri luokalta. Aineistonkeruutilanteen aluksi korostimme tutkimuksen anonymiteettiä ja vaikuttamattomuutta yhteiskuntaopin arvosteluun sekä johdattelimme tutkimukseen osallistuvat yhdeksäsluokkalaiset aiheeseen selittämällä lyhyesti tutkittavan aiheen kannalta keskeiset käsitteet, eli yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen. Tämän jälkeen tutkittavat vastasivat omatoimisesti kyselylomakkeen kahteen avoimeen kysymykseen ja palauttivat vastauksensa meille. Kolmelta tutkittavalta luokalta vastauksia kertyi 42 ja vastauslomakkeita säilytettiin tallessa omassa kansiossaan, kunnes ne siirrettiin sähköiseen muotoon, jolloin alkuperäiset vastauslomakkeet hävitettiin.

3.4 Tutkimukseen valikoinut kohdejoukko

Tutkimuksemme kohdejoukoksi valikoitui yhdeksäsluokkalaiset, koska he ovat käyneet lähes koko peruskoulun oppimäärän. Tiedostimme, että yhdeksäsluokkalaiset eivät ole käyneet yhteiskuntaoppia vuonna 2016 voimaan tulleen opetussuunnitelman mukaan, mutta emme pitäneet tätä merkityksellisenä, sillä samankaltaisia osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyviä sisältöjä löytyy myös vanhemmasta, vuonna 2004 voimaan tulleesta opetussuunnitelman perusteista. Keskeisin syy valita kohdejoukoksi yhdeksäsluokkalaiset oli kuitenkin se, että koimme heidän olevan valmiimpia pohtimaan ja refleктоimaan omaa yhteiskuntaopin koulupolkuaan. Kyselylomakkeen avoimet kysymykset olivat myös sen verran haastavia, että koimme vasta yhdeksäsluokkalaisten ymmärtävän kysymysten kannalta keskeiset käsitteet, joka olivat tutkimuksen kannalta relevanttien

vastausten saamisen edellytys. Tutkittavien valinnassa on siis käytetty harkinnanvaraista otantaa, eli tutkittaviksi on valittu joukko, jolla on kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Päädyimme toteuttamaan aineistonkeruun vain yhdessä koulussa eli Orimattilan yhteiskoulussa, koska valtakunnallisesti yleistettävien tutkimustulosten saaminen olisi vaatinut kymmenien eri puolella Suomea sijaitsevien koulujen mukaan ottamista aineistonkeruuseen, johon resurssimme eivät riittäneet. Päädyimmekin siihen, että keräämällä aineiston vain yhdestä koulusta, saamme tämän koulun oppilaiden käsityksistä laajemman kuvan. Koska toteutimme tutkimuksen vain yhdessä koulussa, voi sen nähdä tapaustutkimuksen kaltaisena, mutta vastoin toimintatutkimuksen yleisiä periaatteita pyrimme löytämään tutkittavasta ilmiöstä yleistettävää tietoa.

3.5 Kyselylomake

Kyselylomakkeeseemme (liite 1) valittiin kaksi avointa kysymystä:

- Millaiset yhteiskuntaopin tunnit tai aiheet ovat lisänneet kiinnostustasi yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen?
- Millaiset yhteiskuntaopin tunnit tai aiheet lisääisivät kiinnostustasi yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen?

Päädyimme kysymään oppilaiden käsityksiä kahdella avoimella kysymyksellä, koska näin oppilaat pääsivät fenomenografisen aineiston hankinnan menetelmän mukaisesti ikään kuin keskustelemaan tutkimuskysymysten kanssa. Kysymykset olivat suhteellisen abstrakteja, jotta tutkittavat pystyivät vapaasti pohtimaan käsityksiään kysyttävästä niin, että kysymykset rajoittivat heidän ajatteluaan mahdollisimman vähän.

Kyselylomakkeen alussa oli avattuna lyhyesti tutkimuksemme kannalta keskeiset käsitteet, eli yhteiskunnallinen osallistuminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Päädyimme tähän ratkaisuun, sillä näin varmistimme, että vastaajat tietävät mihin he

vastaavat. Näin automaattisesti johdattelimme vastaajien käsityksiä osittain tiettyyn suuntaan, mutta käsitteiden kompleksisuuden takia koimme sen olevan perusteltua. Käsitteiden avaamisesta huolimatta vastaajilla oli mahdollisuus vastata täysin vapaasti omien käsitystensä mukaisesti lomakkeen kysymyksiin. Kysymyksiin vastattiin suuriin kysymyslaatikoihin, jotka mahdollistivat vapaan vastaustyylin, eli vastaukset olisivat voineet sisältää esimerkiksi lyhyitä kirjoitelmia, yksittäisiä sanoja, ranskalaisia viivoja tai erilaisia kuvia ja kuvaajia. Valitsemillamme ratkaisuilla pyrimme luomaan kyselylomakkein totuttavasta aineiston keruusta mahdollisimman avoimen haastattelun kaltaisen.

3.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Empiiristä tutkimusta tehdessä sen eettisyyttä ja luotettavuutta tulee aina tarkastella. Eri-tyistä eettistä huolellisuutta tarvitaan silloin, kun tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla tai kyselyllä. Tutkimuksen eettisyys perustuu siihen, että olemme tutkimuksesamme noudattaneet hyvää tieteellistä käytäntöä. Olemme noudattaneet tutkimuksesamme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta, ottaneet huomioon muiden tutkijoiden työn esimerkiksi asianmukaisilla lähdeviittauskäytännöillä, raportoineet tutkimuksen toteutuksen yksityiskohtaisesti ja ottaneet huomioon omat velvollisuutemme tutkimustulosten omistajuutta, säilyttämistä ja anonymiteettia kohtaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.)

Tutkimuksemme on laadullinen, joten käytämme tutkimuksen luotettavuuden mittareina käsitteiden validiteetti ja reliabiliteetti sijaan erityisesti laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kuvaavia käsitteitä uskottavuus ja siirrettävyys. Tutkimuksen uskottavuus on pyritty takaamaan kerätyn aineiston totuudenmukaisuudella, eli tekemämme tulkinnat kuvaavat mahdollisimman tarkasti tutkittavien todellisia käsityksiä. Tutkimuksen siirrettävyys on mahdollista kyseenalaistaa, koska otos on suhteellisen pieni ja aineisto on kerätty vain yhdestä koulusta. Tutkimuksen siirtäminen toiseen kontekstiin voisi siis tuottaa erilaisia tutkimustuloksia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 137–138.) Siirrettävyyttä kuitenkin parantaa se, että aineisto on kerätty kolmelta luokalta, jolloin voidaan uskoa, että saadut tulokset olisivat ainakin samansuuntaisia otoskokoa suurentamalla tai tutkimuskoulua

vaihtamalla.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa erityisesti se, että olemme analysoineet aineiston sekä luoneet tuloskategoriat yhdessä. Tämä niin sanottu tutkijaan liittyvä triangulaatio mahdollistaa sen, etteivät omat ennakkokäsityksemme vaikuta liikaa tulkintoihimme vastaajien käsityksistä. (Denzin 1978, 297.) Aineistoa kahdestaan käsiteltäessä ja siitä kriittisesti keskustelemalla olemme pyrkineet laajentamaan näkökulmaamme tutkittavasta ilmiöstä ja sitä kautta luomaan mahdollisimman luotettavia tutkimustuloksia.

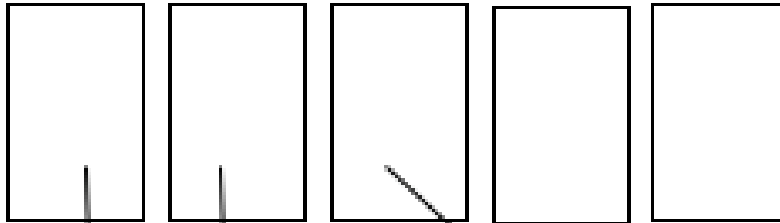
3.7 Aineiston analyysi

Fenomenografisen aineiston analyysi etenee vaiheittain. Kaikilla analyysin vaiheilla on merkitys tuleviin vaiheisiin ja fenomenografinen tutkimus etenee yksilökohtaisesti. Fenomenografisessa tutkimuksessa ei myöskään keskitytä yksittäisiin haastateltavien vastauksiin, vaan vastauksia käsitellään kokonaisuutena, koska ilmiön osatekijät ovat riippuvaisia kokonaisuudesta. Analyysin tavoitteena on siis luoda empiirisestä aineistosta kuvauskategorioiden (ks. kuvio 1) avulla teorioita ja käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Huusko & Paloniemi 2006, 166; Metsämuuronen 2006, 109.)

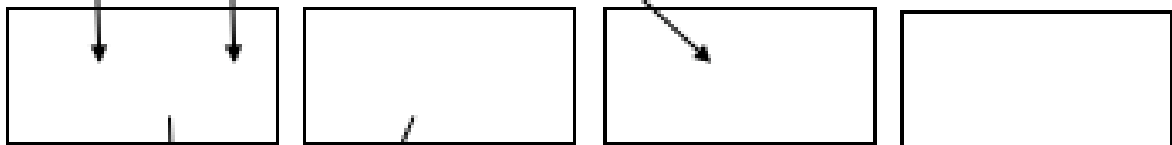
Kuvauskategorioiden kolme ensimmäistä vaihetta keskittyy empiirisen aineiston analysointiin ja viimeinen kokooa analyysien perusteella tuloksen tutkittavasta ilmiöstä. Ensimmäisessä vaiheessa vastauksista etsitään vastaajien käsityksiä kuhunkin tutkimuskysymykseen erikseen. Toisessa vaiheessa käsityksiä vertaillaan ja niistä luodaan kategorioita tunnistamalla niiden samankaltaisuuksia. Toiseen vaiheen tarkoituksena ei vielä ole löytää tarkkoja määritelmiä kategorioille, vaan yksinkertaisesti löytää vastaajien samankaltaisille käsityksille kategoriat. Kolmannessa vaiheessa etsitään kategorioiden välille merkityksiä sekä tarkennetaan kategorioiden rajat. Viimeisessä vaiheessa tarkoituksena on luoda aiemmin luoduista kategorioista yleistettäviä tuloksia, jotka eivät niinkään kuvaa yksittäisten vastaajien käsityksiä, vaan muodostavat teorioita tutkittavasta ilmiöstä. (Huusko & Paloniemi 2006, 166-169.)

Kyselylomakkeilla kerätty empirinen aineisto

Kategoria 1: Merkitysyksiköt

Kategoria 2: ilmausten vertailu ja kategorioiden luominen

Kategoria 3: Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen

Kategoria 4: Kategorioiden tulosalue

Kuvio 1. Fenomenografisen analyysin kuvauskategoriat Huuskon & Paloniemen taulukkoa (2006, 167) mukailleen

Tutkimuksessamme aineiston analyysi alkoi huolellisella vastausten läpi käymisellä. Tämän jälkeen kirjoitimme saadut vastaukset puhtaaksi. Kumpaankin kysymykseen saimme 42 vastausta, mutta päädyimme yhdistämään ne yhdeksi vastausjoukoksi, koska molemmilla kysymyksillä saatiin vastaajien käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä, eli siitä, millaiset yhteiskuntaopin tunnukset lisäisivät heidän yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista peruskoulun yhteiskuntaopin tunneilla. Näin analysoitavaksi tuli 84 vastausta, joita aloimme analysoimaan fenomenografisen aineistonanalyysin menetelmin.

84 vastauksesta löysimme 130 merkitysyksikköä, eli vastaajien yksittäisiä käsityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Yhdestä vastauksesta on siis voinut löytyä useampia merkitysyksiköitä. Merkitysyksiköt ovat vastaajien suoria sitaatteja, jotka on voitu irrottaa alkuperäisestä vastauksesta. Merkitysyksikköjen huolellisen läpikäymisen ja vertailun myötä aloimme muodostamaan niistä kategorioita yhdistämällä samankaltaisia merkitysyksiköitä toisiinsa. Näitä kategorioita syntyi 18. Tämän jälkeen aloimme vertailemaan kategorioita toisiinsa tarkentamalla niiden merkityksiä ja luomalla niiden välille selittäviä näkemyksiä tutkittavasta ilmiöstä. Lopullisia kategorioita, eli yleistettäviä tuloksia syntyi kuusi ja syntyneet kategoriat toimivat analyysin ja tutkimuksen tulosalueena, jonka pohjalta loimme omia tulkintojamme lasten ja nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisestä yhteiskuntaopin peruskouluopetuksessa.

Seuraavissa kuudessa luvussa esittelemme tutkimuksessa saadut tulokset. Luvut on nimetty aineiston analyysin myötä saatujen tuloskategorioiden mukaan. Jokaisen tulosluvun alussa on aineiston analyysin pohjalta luotu taulukko, jossa on havainnollistettu, miten kyseinen tulosalue on muodostunut. Koko analysoinnin pohjalta luotu taulukko löytyy tutkimuksen liitteistä (liite 4). Tulosluvuissa tekstin seassa olevat kursivoitiedut lainaukset ovat kyseisen tulosluvun merkitysyksiköitä. Tutkimustulosten käsittely ei jää vain tulosten esittelyn varaan, vaan peilaamme saatuja tuloksia olemassa olevaan kirjallisuuteen. Tämän pohtivan peilailun perusteella pyrimme jalostamaan saatuja tuloksia eteenpäin eli esittelemään keinoja, joiden avulla yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voitaisiin tutkimustulosten valossa konkreettisesti edistää yhteiskuntaopin opetuksessa.

4. YHTEISKUNNALLISISTA AIHEISTA VÄLINPITÄMÄTTÖMÄT NUORET

Viisi seuraavaa tuloslukua vastaavat tutkimuskysymykseemme eli siihen, miten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää yhteiskuntaopin opetuksessa. Ensimmäisenä käsiteltävä yhteiskunnallisista aiheista välinpitämättömät nuoret -tulosluku onkin ikään kuin erillinen tulosluku, joka perustelee, miksi yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista tulisi edistää yhteiskuntaopin opetuksessa. Aluksi aineistoa analysoidessamme ajattelimme jättää tämän tulosluvun vastaukset pois, sillä ne eivät anna mitään vastauksia tutkimuskysymykseemme, vaan ovat kaikki seuraavan kaltaisia:

”Ei mitkään.”

”Ei kai mitkään”.

Edellä kuvatun kaltaisia vastauksia kertyi kuitenkin niin paljon, että koimme tarpeelliseksi luoda niistä oman tulokategorian (Taulukko 1). Katteoria vahvistaa hypoteesiamme siitä, että lapset ja nuoret ovat jossain määrin yhteiskunnallisesti passiivisia, joten tutkimme tässä luvussa nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista aiemman tutkimuksen valossa.

Taulukko 1. Tulokategoria 1: Yhteiskunnalliset aiheet eivät kiinnosta nuoria

Kategoria 1. Merkitysyksiköt	Kategoria 2. Kategorioiden luominen	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen
Ei mitkään.	Passiiviset – ei kiinnosta	Kategoria 1. Yhteiskunnalliset aiheet eivät kiinnosta
ei mitkää		
ei mikään vielä		
Ei mitkään vielä		
Ei kai mitkään		
En ole kuunnellut yhteiskuntaopin tunneilla, joten en tiedä.		
Ei oikein Mikään ainakaan vielä.		
Ei ole lisännyt kiinnostusta		
no ei oikein mikään		
Moi		
Ei mitkään		
ei mitkää		
En osaa sanoa		
En tiedä		
Eivät mitkään.		
En tiedä		
en tiedä		
Miten menee		

4.1 Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen aiemman tutkimuksen valossa

Vuonna 2016 voimaan tulleessa opetussuunnitelman perusteissa on sekä ala- että yläkouluun yhteiskuntaopin tavoitteisiin liittyvissä keskeisissä sisältöalueissa oma osuutensa aktiiviselle kansalaisuudelle ja vaikuttamiselle. Tämän sisältötavoitteen mukaan yhteiskuntaopin opetuksessa tulee tutustua yhteiskunnan erilaisiin vaikuttamisen keinoihin, harjoitella yhteiskunnassa toimimista ja luoda mahdollisuuksia kokeilla aidosti vaikuttamiskeinoja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. (POPS 2014, 261, 420.) Aktiivinen kansalaisuus ei siis ole synnynnäinen ominaisuus, vaan siihen voi kasvaa ja harjaantua. Se ei ole kuitenkaan pelkkää tarvittavien tietojen ja keinojen opettelemista, vaan aktiiviseksi kansalaiseksi oppii vain toiminnan, osallistumisen ja vaikuttamisen kautta. (Nousiainen & Piekkari 2007, 8.) Seuraavissa kappaleissa esittelemme tutkimustuloksia suomalaisnuorten osallistumis- ja vaikuttamisaktiivisuudesta, eli tarkastelemme, ovatko suomalaisnuoret kasvaneet ja harjaantuneet aktiivisiksi kansalaisiksi aikaisempien tutkimusten valossa.

Kansainvälisillä ICCS-tutkimuksilla on tutkittu vuosina 1999, 2006 ja viimeisimpänä 2016 nuorten yhteiskunnallisia tietoja, taitoja ja asenteita. Vuoden 2016 ICCS-tutkimuksessa tarkasteltiin, miten hyvin nuoret ymmärtävät yhteiskunnallisia ilmiöitä, miten paljon nuoret ovat kiinnostuneita osallistumaan yhteiskunnallisten asioiden hoitamiseen ja millaisia ovat nuorten asenteet yhteiskunnallisia instituutioita kohtaan. Vuoden 2016 ICCS-tutkimus toteutettiin haastattelemalla kahdeksaluokkalaista oppilaita. Niin kuin aikaisemmissakin ICCS-tutkimuksissa, suomalaisnuoret olivat uusimmassakin ICCS-tutkimuksessa Taiwanin ja muiden Pohjoismaiden kanssa kärjessä yhteiskunnallisia tietoja mitattaessa. Tutkimuksen perusteella voidaan siis todeta, että suomalainen yhteiskuntaopin opetus takaa nuorille hyvät yhteiskunnalliset tiedot. Yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja yhteiskunnallisiin asenteisiin liittyvät tutkimustulokset ovat taas suomalaisnuorten osalta päinvastaisia. Suomalaisnuorten käsitys omista kyvyistään toimia yhteiskunnallisena toimijana ovat tutkimukseen osallistuvista maista heikoin. Suomalaisnuorten käsitykset hyvän kansalaisen kansalaistoimintatavoista olivat myös kansainvälisesti vertailtuna matalimmasta päästä. Vuoden 2016 ICCS-tutkimuksen yhteenvetona voidaan sanoa, että suomalaisnuorten osallistumisaktiivisuus ja -halukkuus on muihin

tutkimukseen osallistuneihin maihin verrattuna alhaista. (Mehtäläinen, Niilo-Rämä & Nissinen 2017, 4, 25, 35, 52, 89.)

Nuoret luupin alla -hanke on Varsinais-Suomessa 2010 toteutettu tutkimus, jossa haasteltiin 6.- ja 9.-luokkalaisia oppilaita muun muassa heidän osallistumisesta ja aktiivisesta kansalaisuudesta. 52 % kyselyyn vastanneista oli osallistunut vähintään kerran viimeisen vuoden aikana yhteiskunnallisiin toimintoihin. Nuorten kiinnostus politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan oli tutkimuksen valossa heikkoa, sillä vain 3 % vastanneista oli hyvin kiinnostuneita ja 11 % melko kiinnostuneita yhteiskunnallisia asioita kohtaan. Hankkeen mukaan suomalaisnuoret kuitenkin kokivat yhteiskuntaopin antavan hyvät valmiudet ja tiedot yhteiskunnallista vaikuttamista kohtaan, mutta nämä valmiudet eivät kuitenkaan realisoidu nuorten yhteiskunnallisena vaikuttamisena. (Ursin & Haanpää 2012, 54, 61, 63–64, 66.)

Nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista on tutkittu myös eri vuosien nuorisobarometreissä. Vuoden 2008 nuorisobarometri tutki suomalaisnuorten vaikuttamiskeinoja ja tutkimuksemme kannalta kiinnostava tulos oli se, että vain 35 % vastanneista koki saaneensa paljon tai hyvin paljon valmiuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen peruskoulussa tai toisen asteen koulutuksessa. Samassa tutkimuksessa vastaajat myös kokivat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen saatavat valmiudet vähiten tärkeänä taitona elämässä pärjäämisen kannalta. (Myllyniemi 2008, 16, 19.)

Vuoden 2013 nuorisobarometri tutki myös suomalaisnuorten vaikuttamista. Barometriin vastanneista vain 7 % oli osallistunut poliittiseen toimintaan viimeisen vuoden aikana. Kiinnostava tulos on myös se, että noin kolmannes vastaajista ei ollut pyrkinyt vaikuttamaan itselleen tärkeäksi koettuihin yhteiskunnallisiin asioihin. Nuorisobarometrin mukaan suomalaisnuoret luottavat poliittisiin instituutioihin, mutta näkevät ne heistä riippumattomina pysyvinä instituutioina, aikuisten maailmana, johon ei synny nuorten arkielämässä kosketuspintaa. Barometrissa tutkittiin nuorten motiiveja vaikuttaa ja tärkeimmiksi syiksi vaikuttaa nousivat mahdollisuus edistää itselleen tärkeitä asioita, mahdollisuus edistää yhteistä hyvää, mahdollisuus toimia yhdessä ystävien kanssa ja tilaisuus oppia ja kokea uusia asioita. Barometrissä tutkittiin myös nuorten syitä jättää vaikuttamatta ja

suurimmiksi syiksi nousivat asioiden liiallinen monimutkaisuus, uskon puute omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja sellaisten asioiden puute, joiden puolesta haluaisi vaikuttaa. Samassa barometrissa tutkittiin nuorten käsityksiä merkityksellisimmistä vaikutuskeinoista ja tärkeimmiksi nousivat perinteiset vaikuttamiskeinot, kuten äänestäminen, aktiivinen toiminta jossakin järjestössä, palautteen antaminen jostakin palvelusta ja ehdolle asettuminen vaaleissa. (Myllyniemi 2013, 19–24.) Vuoden 2013 nuorisobarometrin tuloksien pohjalta voikin huomata, että nuoret näkevät merkittävimpien vaikutuskeinojen olevan kaukaisia ja ”aikuisten maailmaan” liittyviä ja niiden vähäinen kosketuspinta omaan elämään johtaa vaikuttamatta jättämiseen.

Vuoden 2018 nuorisobarometri jatkoi samalla linjalla ja yhtenä tutkimuskohteena oli taas suomalaisnuorten yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Nuoret näkivät tärkeimmiksi vaikuttamiskeinoiksi samat keinot kuin vuoden 2013 kyselyssäkin, paitsi ostopäätöksillä vaikuttaminen oli noussut perinteisten vaikuttamiskeinojen rinnalle. Nuorten poliittinen vaikuttaminen ja vaikuttamishalukkuus oli myös noussut jonkin verran vuoden 2013 kyselystä, johon mahdollisesti vaikuttaa se, että nuoret kokivat poliittisten vaikuttamiskeinojen kirjon aiempaa laajempaan. Vaikka suunta vaikuttamishalukkuudessa selvästi onkin oikea, on vuoden 2018 barometriin vastanneista nuorista siltikin vain 45 % pyrkinyt vaikuttamaan itselleen tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin. (Pekkarinen & Myllyniemi 2019, 27–31.)

Kaikkien edellä mainittujen tutkimusten esiteltyt tulokset ovat samansuuntaisia. Nuorten yhteiskunnalliset tiedot ovat hyvät, mutta kiinnostus yhteiskuntaa, vaikuttamista ja osallistumista kohtaan on laimeaa. Tulosten perusteella voikin sanoa, että osallistuminen ja vaikuttaminen nähdään esimerkiksi liian etäisenä toimintana, johon ei nuorten maailmassa synny kosketuspintaa. Seuraavissa viidessä tulosluvussa esitämmekin tutkimustulostemme pohjalta syntyneitä menetelmiä, joiden tarkoituksena olisi luoda nuorista aktiivisia, osallistuvia tai edes hieman enemmän ympäröivästä yhteiskunnasta kiinnostuneita kansalaisia.

5. MONIPUOLISEMMAT OPPITUNNIT

Analyysin perusteella vastauksista oli helppo muodostaa tulokategoria (Taulukko 2), jossa vastaukset linkittyivät vahvasti opetuksen pedagogisiin ratkaisuihin. Tämän kategorian myötä yhdeksi yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistäväksi teki-
jäksi muodostui monipuolisemmat oppitunnit. Katogoria muodostuu vastauksista, joissa korostuu erityisesti keskustelun ja havainnollistavien esimerkkien merkitys kirjoittami-
sen sijaan, monipuolisempi aiheiden käsittely sekä ryhmätyöskentely. Monipuolisemmat oppitunnit -tutkimustulos erottuukin muista tuloksista siten, ettei se ole oppiaine sidon-
nainen, vaan saatuja tuloksia voi soveltaa opetuksessa yleisemminkin. Keskitymme kui-
tenkin tässä tulosluvussa käsittelemään perusopetuksen pedagogisia muutoksia eli sitä,
miten yhteiskuntaopin opetuksesta saisi konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaista.
Näiden muutosten myötä opetuksen tulisikin olla osallistavampaa, keskustelelevampaa ja
ennen kaikkea monipuolisempaa.

Taulukko 2. Kategoria 2: Monipuolisemmat tunnit edistävät yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista

Kategoria 1. Merkitysyksiköt	Kategoria 2. Kategorioiden luominen	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen
<i>Vähän kirjoittamista, kerrotaan esimerkkejä</i>	Keskustelua ja esimerkkejä, ei kirjoittamista	Kategoria 2. Monipuolisemmat oppitunnit
<i>Vähän kirjoittamista, ja semmoset mis opettaja Vetää jotain omaasettiä</i>		
<i>ei kirjoitettaisi koko tuntia vihkoon, tunnit poikkeaisi normaaleista</i>		
<i>Opin parhaiten esimerkeistä, joten niitä van lisää tunneille</i>		
<i>Olisi enemmän "irti kirjasta". Enemmän puhumista ja tekemistä kirjan aiheisiin liittyen</i>		
<i>lukeminen</i>		
<i>Semmoset millä tehhä jotakin muuta ku istutaa</i>		
<i>Puhutaan enemmän esimerkkien avulla ja muutenkin puhuttaisiin eikä luettaisi kirjasta</i>		
<i>Ei liikaa kirjoittamista</i>		
<i>vähän kaikki, opettaja kertoo enemmän asioista ettei ole niin paljon kirjoittamista</i>		
<i>Semmoset, mis ei oo pelkkää kirjoittamista, vaan siellä käydään jotain esimerkkejä eli Opettaja kertoo enemmän omia kokemuksia aiheeseen liittyvissä tapauksissa</i>		
<i>Kun opettaja kertoo esimerkkitalanteita tunnilla</i>	Monipuoliset tunnit	
<i>joissa puhutaan paljon eikä pelkästään tehdä tehtäviä.</i>		
<i>tuntien monipuolisuus</i>		
<i>tuntien monipuolisuus</i>		
<i>Nykyaikaiset tunnit</i>	Ryhmätehtävät	
<i>Monipuoliset tunnit, mitkä ovat hauskoja</i>		
<i>esim jotain ryhmä tehtäviä</i>		
<i>Monipuoliset ryhmätyöt ja yhdessä tekeminen voisi lisätä kiinnostusta</i>		

5.1 Konstruktivismi opetuksen teoriana

Nuorten käsitykset paremmasta vaikuttamisen ja osallistumisen oppimisesta nojaavat pitkälti konstruktivistiseen opetukseen. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppija rakentaa uutta tietoa vanhan päälle soveltamalla ja muokkaamalla jo opittua tietoa saavuttaakseen uusia käsityksiä opeteltavasta ilmiöstä (Yli-Luoma 2003, 78). Konstruktivistinen opetus painottaakin opetuksessa oppilaiden omatoimisuutta, yhteistoiminnallisuutta (esimerkiksi ryhmätyöt) ja osallistumista opettajakeskeisen luennoinnin sijaan (Puolimatka 2002, 44). Mielenkiintoista nuorten vastauksissa oli se, kuinka hyvin ne kuvasivat pedagogisien ratkaisujen osalta konstruktivistista opetusta:

”Puhutaan enemmän esimerkkien avulla ja muutenkin puhuttaisiin eikä luettaisi kirjasta”

”joissa puhutaan paljon eikä pelkästään tehdä tehtäviä.”

Vastauksista voi päätellä, että konstruktivistisen opetuskäsityksen mukaista opetusta on käytetty tutkimuksessa mukana olleessa koulussa. Nuoret ovat selvästi kokeneet tällaisen oppimisen mielekkääksi ja ainakin jossain määrin myös tehokkaaksi. Tässä kohtaa tulee muistaa, että perusopetuksen opetussuunnitelma nojaa oppimiskäsityksen osalta vahvasti konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, joten vaikka opettaja voi melko vapaasti järjestää opetuksensa oman mielensä mukaan, vaikuttaa opetussuunnitelma väistämättä opettajan taustalla annettuna opetuksen järjestämisen raamina (ks. POPS 2004, 18; POPS 2014, 17).

Nuorten vastauksista ei kuitenkaan noussut esille omatoimisuutta, joka on yksi konstruktivistisen oppimisen perusajatuksista. Tähän voi olla syynä oppilaiden vähäinen tietämys yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta, jolloin omaehtoinen ilmiön tutkiminen voidaan kokea hankalaksi. Toisena syynä omatoimisuuden käsityksen puuttumiseen voi olla, että konstruktivistisesta opetuksesta huolimatta oppilaiden opettaminen ja kannustaminen omatoimiseen opetettavan ilmiön tutkimiseen on ollut vähäistä tai

puuttunut kokonaan. Yksi tapa edistää yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista yhteiskuntaopin opetuksessa voisikin olla oppilaiden kannustaminen ja ohjaaminen oma-toimiseen työskentelyyn, kuten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen tutkimiseen erilaisista näkökulmista. Oppilaat voisivatkin kiinnostua enemmän osallistumisesta ja vaikuttamisesta, kun he pääsisivät itse rakentamaan tietoa tästä ilmiöstä omaehtoisesti ja nuorta itseä kiinnostavasta näkökulmasta. Merkityksellisen oppimiskokemuksen luomiseksi oppilaan on itse luotava käsitys opeteltavasta ilmiöstä (Puolimatka 2002, 253).

Kriittisenä näkemyksenä itseohjautuvalle oppimiselle nähdään ongelma oppilaan vielä kehittyvästä kyvystä ohjata omaa oppimistaan hyödylliseen suuntaan. Tällöin opettajan tulee muistaa oma tärkeä roolinsa oppilaan ohjaamisessa ja motivoimisessa kohti oikeanlaista kiinnostuneisuutta ympäröivää maailmaa ja opeteltavaa ilmiötä kohtaan. (Puolimatka 2002, 254–255.) Nuoret toivoivatkin vastauksissaan opettajalta omien kokemusten jakamista, jolloin oppilaan olisi ehkä myös helpompi luoda itse omia käsityksiä yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta:

”Semmosset, mis ei oo pelkkää kirjottamista, vaan siellä käydään jotain esimerkkejä eli Opettaja kertoo enemmän omia kokemuksia aiheeseen liittyvissä tapauksissa”.

Toinen tehokas keino ohjata oppilaan itseohjautuvuutta konstruktivistisen oppimisen mallin mukaisesti on toimia vuorovaikutuksessa muiden oppilaiden kanssa tutkien ilmiötä yhdessä.

5.2 Ryhmätyöskentely

Vuonna 2016 voimaan tulleessa opetussuunnitelman perusteissa oppimiskäsityksen tärkeä ulottuvuus on yhdessä tekeminen ja yhdessä oppiminen. Opetussuunnitelma linjaa, miten oppiminen on keskeinen askel yhteisön jäseneksi kasvamisessa. Oppimisen tulisi opetussuunnitelman mukaan tapahtua yhdessä toisten oppilaiden, opettajien ja yhteisöjen

kanssa. Oppimisprosessien ytimessä tulisi olla oppilaiden oma tahto työskennellä ja sitä kautta oppia yhdessä. (POPS 2014, 17.) Vuorovaikutuksellinen yhdessä oppiminen näytetään oppilaille usein erilaisten ryhmätöiden tekemisenä. Ihminen onkin sosiaalinen eläin, joka luontaisesti pyrkii toisten ihmisten seuraan ja toimii luonteenomaisesti ryhmissä. Ryhmätyöskentely ei ole kuitenkaan uusi ilmiö suomalaisessa koululaitoksessa, vaan professori Matti Koskenniemi toi ryhmätyöskentelyajatuksen kansakouluihin jo 1940-luvulla. (Saloviita 2000, 19–21.) Näistä lähtökohdista voisikin ajatella, että yhdessä oppiminen ja ryhmätyöskentely olisivat niin itsestään selvä osa koulutyötä, ettei niitä tarvitsisi erikseen nostaa esille, mutta vastaajat kuitenkin näkivät niille tarvetta:

”esim jotain ryhmä tehtäviä”.

Kun tutkitaan, miten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voitaisiin edistää yhteiskuntaopin opetuksessa, nousee yhteistyön rooli esiin jo pelkästään yhteiskunta -sanaa tarkastellessa. Yhteiskunta, yhteinen kunta, ympäristö, jossa tehdään ja vaikutetaan yhdessä. Onkin selvää, että oppiaine, jonka nimi jo huokuu yhdessä tekemistä, myös vaatii yhdessä tekemistä. Kuten edellisessä kappaleessa todetaan, oppiminen on yhä enemmän yhdessä toimimista ja ryhmissä työskentelyä. Oppiminen ja opetettavasta aiheesta kiinnostuminen vaatii puolestaan motivaatiota. Yhteisöllisessä tekemisessä motivaatio rakentuukin sosiaalisessa toiminnassa toisten kanssa. Yhteisölliset oppimistilanteet ja yhdessä koetut ongelmanratkaisukokemukset synnyttävät siis motivaatiota opittavaa aihetta kohtaan. (Järvenoja, Kuri & Järvelä 2018, 141–142.) Yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen vaatiikin siis oppilailta motivaatiota ja kiinnostusta sitä kohtaan. Yhteiskunnassa toimiminen onkin demokraattisessa yhteiskunnassa yhteistyötä, joten luokkahuoneessa toteutettujen harjoitusten tulisi olla myös luonteeltaan samankaltaisia, eli todellisuutta mallintavaa yhdessä tekemistä. Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen on pitkälti erilaisten päätösten tekoa ja onkin tutkittu, että niiden tekeminen on helpompaa, mikäli niistä keskustellaan ryhmissä ja jokainen ryhmän jäsen kokee oman näkemyksensä arvokkaaksi ja huomioiduksi (Valtion koulutuskeskus 1981, 68). Tämä tulisikin yhteiskuntaoppia opettaessa ymmärtää, niin kuin sen olivat vastaajatkin ymmärtäneet:

”Monipuoliset ryhmätyöt ja yhdessä tekeminen voisi lisätä kiinnostusta”.

5.3 Opettajalähtöistä vai oppilaslähtöistä oppimista?

Monipuolisempia oppitunteja toteuttaessa on keskeistä pohtia tuleeko opetuksen olla opettaja- vai oppilaslähtöistä. Vuonna 2016 voimaan tulleen opetussuunnitelman mukaan oppilas oppii toimimaan itseohjautuvammin ollessaan tietoinen oppimisprosessistaan. Opetussuunnitelman mukaan oppilaan tulee pystyä asettamaan itselleen tavoitteita ja sitä kautta ratkaisemaan ongelmia itsenäisesti. (POPS 2014, 17.) Nyt käytössä oleva opetussuunnitelma painottaa siis selkeästi oppilaslähtöistä oppimista. Opettajalähtöinen opettajuus nähdäänkin nykypäivänä helposti vanhanaikaisena ja behavioristisena tekemisenä, jossa korostuu esimerkiksi itsenäinen oppiminen, välittömän palautteen antaminen ja oppilaan rooli vain tiedon vastaanottajana (Toivola, Peura & Humaloja 2017, 30). Kyselyymme vastanneet nuoret nostivat kuitenkin vahvasti esille opettajajohtoisuuden merkityksen yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisessä:

”vähän kaikki, opettaja kertoo enemmän asioista ettei ole niin paljon kirjoittamista”.

Edellä olevan sitaatin perusteella onkin syytä pohtia, miten järjestetty opetus tutkisi parhaiten oppilaiden kiinnostumista opetettavaa aihetta kohtaan. Oppimisen lähtökohtana voidaan pitää motivaatiota. Kun oppilaalla on jokin intentio eli päämäärä tai tavoite opittavaa kohtaan, on oppiminen silloin tehokasta. Motivaatio jaetaan yleisesti sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. Sisäisessä motivaatiossa oppilas löytää itse motivaation opittavaa aihetta kohtaan ja tällaista motivaatiota pidetäänkin oppimisen kannalta optimaalisimpana. Ulkoinen motivaatio on puolestaan ulkopuolelta annettu ”palkinto”, kuten hyvä arvosana, joka saa oppilaan ainakin näennäisesti motivoitumaan opetuksesta ja oppimisesta. Opetussuunnitelman mukaan motivaation tulisikin olla sisäistä ja ulkoista motivaatiota pidetäänkin behavioristisena ja aivan liian opettajalähtöisenä. (Byman 2002, 27–33.) Kyselyymme osallistuneet nuoret kuitenkin korostivat vahvasti sitä, miten opettajan oma

luennointi ja esimerkit edistävät kiinnostumista yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista kohtaan:

”Vähän kirjottamista, ja semmoset mis opettaja Vetää jotain omaasettiä”

”Kun opettaja kertoo esimerkkitalanteita tunnilla”.

Tutkimuksissa on todettu, että sisäinen motivaatio on oppimisesta kiinnostumisen edellytys, mutta ei voida olettaa, että jokainen oppilas löytäisi sisäisen intention jokaista opetussuunnitelman tavoitetta kohtaan. Ulkoisen motivoinnin ei siis tule ollakaan palkinnoilla motivoimista, vaan opettajan kertomien opetussuunnitelman sisältöjen mukaisten kiinnostavien esimerkkien tarkoituksena on herättää oppilaiden sisäinen motivaatio opettavaa aihetta kohtaan. (Byman 2002, 34). Niin opetuksen kuin motivoinninkin pitäisi siis olla perusajatukseltaan oppilaslähtöistä, mutta yleisen kiinnostumisen herättäjänä ja motivoijana opettajalla on tutkimustulostemme mukaan keskeinen rooli.

Oppilaslähtöisen opetuksen ideana on mahdollistaa oppilaalle oman taitotason ja oppimistahdin mukainen oppiminen, jolloin opettajan tehtäväksi jää jokaisen yksilön oppimisen edistäminen ja mahdollistaminen sekä oppilaiden opastaminen asettamaan omia tavoitteita oppimisen tarpeiden mukaan (Koli 2017, 12; Mitchell 2014, 157; Tucker 2017, 146). Oppilaslähtöisen oppimisen hyvänä puolena on mahdollisuus oppilaan omaan oppimistahtiin, jolloin oppilaan on mahdollista perehtyä syvemmin vaikeaksi kokemaansa aiheeseen ja edetä helpoksi kokemassaan aiheessa nopeammin, jolloin kokonaisuudessaan oppiminen etenee normaalissa tahdissa. Vaikeaan aiheeseen syventyminen voidaan toteuttaa kertaamalla opittua asiaa tai käyttämällä enemmän aikaa opeteltavan aiheen lähdemateriaaliin tutustumiseen ja sen reflektointiin. (Tucker 2017, 147.) Omassa tutkimuksemme nuoret eivät yksiselitteisesti kaivanneet oppilaslähtöistä oppimista, vaan oppimiseen kaivattiin molempia ulottuvuuksia eli keskustelua opeteltavista aiheista, joka voidaan nähdä oppilaslähtöisenä sekä opettajalähtöistä luennointia:

”Puhutaan enemmän esimerkkien avulla ja muutenkin puhuttaisiin eikä luettaisi kirjasta”

”joissa puhutaan paljon eikä pelkästään tehdä tehtäviä.”

”vähän kaikki, opettaja kertoo enemmän asioista ettei ole niin paljon kirjoittamista”.

6. OPPIKIRJAN ULKOPUOLISET VIRIKKEET

Oppilaiden vastauksista muodostui tuloskategoria (Taulukko 3), jossa korostuu oppikirjan ulkopuolisten virikkeiden merkitys yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäjänä. Oppikirjan ulkopuolisiksi virikkeiksi vastauksissa esiin nousivat vierailut, videot, pelit ja uutiset. Niin kuin ensimmäisessäkin tulosluvussa, ovat myös tämän tulosluvun tulokset melko yleistettävissä muihinkin oppiaineisiin. Pyrimme kuitenkin yhdistämään myös tämän luvun vastaukset vahvemmin yhteiskuntaopin oppiaineeseen soveltuviksi. Pohdimme luvussa erityisesti yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisen näkökulmasta monipuolisia oppimisympäristöjä, tieto- ja viestintäteknologian käyttöä opetuksessa sekä medialukutaitoa.

Taulukko 3. Kategoria 3: Oppikirjan ulkopuoliset virikkeet edistävät yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista

Kategoria 1. Merkitysyksiköt	Kategoria 2. Kategorioiden luominen	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen
<i>retket</i>	Vierailut	Kategoria 3. Oppikirjan ulkopuoliset virikkeet
<i>Retket</i>		
<i>Retket</i>		
<i>käytäisi jossain paikassa</i>		
<i>Voitaisiin käydä tutustumassa vaikka eduskuntaan</i>		
<i>kirjasto</i>		
<i>opetusvideot, tunnit olisivat monipuolisia</i>	Videot & pelit	
<i>opetus videot, jotka tekisivät tunneista monipuolisempaa</i>		
<i>katottaisi vlogija</i>		
<i>opetusvideot, pelit (kahoot yms.)</i>		
<i>ja joskus voisi tehdä niin, että katsottaisiin uutisia ja ns. analysoitaisiin niitä</i>	Uutiset	
<i>Uutiset</i>		
<i>ajankohtaset aiheet, uutiset</i>		
<i>Ajankohtaiset aiheet, uutiset</i>		
<i>tilanteiden seuraamiset</i>		
<i>Se, että pitää tehdä oma "uutislähetys"</i>		
<i>katottaisi uutisia</i>		

6.1 Monipuoliset oppimisympäristöt

Tutkimuksessamme nuoret nostivat yhdeksi osallistumisen ja vaikuttamisen lisäämisen keinoksi vierailut. Tässä tutkimuksessa yleistimme vierailut osaksi monipuolisia oppimisympäristöjä, joita seuraavaksi pohdimme yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistävänä keinoina yhteiskuntaopin oppiaineen sisällä. Nuoret itse korostivat vastuussaan vierailujen ja retkien merkitystä yhteiskuntaopin opetuksessa sen enempää kohdetta määrittelemättä, mutta kohdemaininnan sai sekä eduskunta, että kirjasto:

”retket”

”Voitaisiin käydä tutustumassa vaikka eduskuntaan”

”kirjasto”.

Nuorten toiveet vierailuista yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen kannalta merkittävässä paikoissa viittaa haluun saada konkreettista tarttumapintaa oppitunneilla käytäviin aiheisiin. Vierailematta kyseisissä paikoissa oppiminen aiheesta voi jäädä pintoapuoiseksi ja nuorelle jää ajatus, että hänen on hankala osallistua ja vaikuttaa, kun ei tiedä esimerkiksi miten eduskunta tai kunnanvaltuusto konkreettisesti toimii. Taloudellisessa mielessä vierailut kaukana oleviin instituutioihin voivat olla saavuttamattomissa, mutta esimerkiksi kunnanvaltuuston toimintaan voisi opettajan omalla aktiivisuudella päästä helpostikin tutustumaan. Ulkoisten oppimisympäristöjen käyttö helpottaisi myös opettajien taakkaa vaikeina koettujen aiheiden käsittelyyn, koska kuka osaisi kertoa paremmin käsiteltävästä aiheesta, kun sen alan ammattilainen (Rajala ym. 2010, 63).

Kansainvälisen ICCS -raportin mukaan Suomalaiset opettajat vierailevat kahdeksaluokkalaisten oppilaiden kanssa koulun ulkopuolisiin toimijoihin tutkimuksen keskiarvoa vähemmän ja varsinkin vierailut poliittisissa instituutioissa olivat hyvin vähäisiä (Mehtäläinen, Niilo-Rämä & Nissinen 2017, 78). Perusopetuksen opetussuunnitelmassa linjataan, että perusopetuksen tulee olla puoluepoliittisesti oppilaita sitouttamatonta, joten

opettajilla voi olla suuri kynnys vierailu oppilaiden kanssa esimerkiksi aiemmin mainitussa eduskunnassa tai kunnanvaltuustossa (POPS 2014, 16). Kuitenkaan vierailun eduskunnassa tai kunnanvaltuustossa ei pidä olla poliittisesti sitouttavaa, vaan puhtaasti oppilaille tietoa antavaa kyseisestä päätäntävallassa olevasta instituutiosta. Vierailua järjestettäessä opettajan velvollisuutena on selvittää, millainen esittelypaketti kohteessa on luvassa, jolloin opettaja voi varmistaa, että esittely ei ole esimerkiksi poliittisesti painostavaa. Rohkaisemmekin opettajia vierailemaan oppilaiden kanssa lähialueen tai mahdollisuuksien mukaan päätäntävaltaa käyttävissä instituutioissa, joiden kautta oppilaat saavat konkreettista tietoa yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen näkyvimmästä muodosta eli yhteiskunnallista valtaa käyttävistä elimistä ja toimijoista.

6.2 Mediakasvatus

Vuonna 2016 voimaan tulleen opetussuunnitelman perusteiden laaja-alaisissa tavoitteissa on omat osionsa sekä tieto- ja viestintäteknologian osaamiselle, että monilukutaidolle. Tieto- ja viestintäteknologian (tvt) osaaminen pitää sisällään tv:n toimintaperiaatteiden osaamisen, niiden vastuullisen käytön ja niiden hyödyntämisen tiedonhallinnassa ja tiedonhankinnassa. Oppilaiden tulisi myös saada harjoitusta siitä, miten tv:tä voidaan käyttää vuorovaikutuksessa ja verkostoitumisessa. Tieto- ja viestintäteknologian osaaminen voidaan nähdä myös osana monilukutaitoa, sillä monilukutaidon tavoitteena olisi saada oppilaat oppimaan tulkitsemaan ja tuottamaan tekstejä myös esimerkiksi audiovisuaalisessa ja digitaalisessa muodossa. (POPS 2014, 22–23.) Mediakasvatuksen voisikin nähdä rakentuvan näiden kahden laaja-alaisen tavoitteen ympärille. Yhteiskuntaopin oppiaineen vuonna 2016 voimaan tulleen opetussuunnitelman tavoitteissa alakoulussa mediakasvatukseen liittyy erityisesti tavoite: ”ohjata oppilasta tarkastelemaan median roolia ja merkitystä omassa arjessa ja yhteiskunnassa” (POPS 2014, 260) ja yläkoulussa tavoite: ”ohjata oppilasta laajentamaan yhteiskunnallisia näkemyksiään, osallistumaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja keskusteluun sekä käyttämään mediataitojaan ja tietojaan yhteiskunnasta omien käsitystensä muodostamisessa ja kansalaisena toimimisessa” (POPS 2014, 419). Opetussuunnitelmassa mediakasvatuksen rooli on siis eittämättä suuri, mutta

tässä luvussa pyrimmekin pohtimaan, miten mediakasvatuksella voitaisiin edistää oppilaiden kiinnostusta yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen.

Yhteiskuntaopin oppiaine on jatkuvasti kytköksissä yhteiskunnan tapahtumiin ja muutoksiin. Tästä syystä onkin ymmärrettävää, että vastaajat näkivät ajankohtaisten ilmiöiden ja uutisten seuraamisen yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistävinä tekijöinä:

”ja joskus voisi tehdä niin, että katsottaisiin uutisia ja ns. analysoitaisiin niitä”

”Ajankohtaiset aiheet, uutiset”.

Mediakasvatus voidaan nähdä erilaisten mediataitojen ryppäänä, jossa tavoitteena on oppia tuottamaan, vastaanottamaan, vuorovaikuttamaan ja osallistumaan erilaisten medioiden muuttuvassa maailmassa (Kupiainen & Sintonen 2009, 15). Yhteiskuntaopin oppiaineessa mediakasvatuksessa tulisi erityisesti korostua kriittinen lukutaito, sillä nykypäivän politiikkaa tehdään vahvasti erilaisissa medioissa, joissa valeuutisten ja populismin rooli on erityisen suuri. Kriittisessä lukutaidossa onkin kyse siitä, että lukija tiedostaa kaikkien tekstien olevan sosiaalisia konstruktioita, jolloin ne pitävät sisällään representaatioita ja luokitteluja, eli kirjoittajan välittämiä arvoja, sääntöjä, tarkoituksia ja perspektiivejä. Kriittinen lukutaito mahdollistaakin erilaisten tekstien tulkitsemisen niin, että kirjoittajan todelliset tarkoitusperät paljastuvat lukijalle. (Kupiainen & Sintonen 2009, 55.) Kriittinen uutisten läpikäyminen voisikin sopia jokaisen yhteiskuntaopin tunnin alkuun, sillä se linkittäisi opetuksen ajankohtaisiin aiheisiin samalla medialukutaitoja kehittäen. Oppilaat törmäivät myös jatkuvasti erityisesti sosiaalisessa mediassa erilaisiin, usein varsin kärkeäsiinkin yhteiskunnallisiin aloituksiin, joista perillä olemalla ja kriittisesti suhtautumalla aiheista kiinnostuminen olisi helpompaa ja sitä kautta niihin liittyviin keskusteluihin osallistumisen kynnys myös madaltuisi.

Mediakasvatus pitää uutisten ja ajankohtaisten aiheiden seuraamisen lisäksi sisällään myös paljon muutakin. Vastaajat nostivatkin yhteiskunnallista osallistumista ja

vaikuttamista edistäviksi yhteiskuntaopin työtavoiksi videoiden tekemisen ja katsomisen sekä pelien pelaamisen:

”Se, että pitää tehdä oma ”uutislähetys”

”opetus videot, jotka tekisivät tunneista monipuolisempaa”

”opetusvideot, pelit (kahoot yms.)”.

Erilaisten videoiden ja esimerkiksi televisiouutisten katsomisen voima on kiistaton. Videot havainnollistavat ja konkretisoivat hankalalta tuntuvia aiheita, herättävät mielenkiintoa, joka johtaa helposti aktiiviseen ihmettelyyn ja tiedon hankintaan sekä mahdollisesti jopa voimakkuudessaan muuttavat oppilaiden asenteita käsiteltävää aihetta kohtaan. (Kurkela 2002, 95.) Passiivinen muiden tekemien videoiden katsominen on yleisin tapa käyttää videoita opetuksessa. Oppilaat kuitenkin nostivat omien videoiden tekemisen merkityksen esiin vastauksissaan, mikä on ymmärrettävää, sillä nykynuoret elävät maailmassa, jossa videomuotoinen sisällöntuottaminen on arkipäivää. Videot palvelevatkin parhaiten oppimista silloin, kun oppilaat tuottavat niitä itse. Videon tekeminen vaatiikin aihealueen laajaa tuntemista sekä useita tv-taitoja, jolloin omien videoiden tekemisestä syntyykin monitasoinen oppimisprosessi, joka lisää helposti oppilaiden kiinnostusta käsiteltävää aihetta kohtaan. (Multisilta & Niemi 2014, 178.)

Nykynuoret elävät digitalisoituneessa maailmassa ja heille esimerkiksi tiedonhaku internetistä on sujuvaa ja vuorovaikutus erilaisissa sosiaalisissa medioissa arkipäivää. Tieto- ja viestintäteknologian käytön esteenä kouluissa ei siis luonnollisesti ole oppilaiden taidon tai kiinnostuksen puute, vaan esimerkiksi riittämätön tekninen infrastruktuuri, opettajien tietotaidon puute ja koulujen toimintakulttuurien haasteet. (Lipponen & Rönholm 2016, 9, 34) Yhteiskuntaoppi kouluaineena on niin vahvasti kytköksissä nykypäivään ja tieto- ja viestintäteknologiaan, että edellä mainitut esteet tulisi oppiaineen opetuksessa kaataa ja oppilaiden oma kiinnostus esimerkiksi sosiaalista mediaa kohtaan tulisi puolestaan kääntää opetuksen voimavaraksi. Mediakasvatuksen roolin ei siis tulisi olla

tulosluvun nimen mukainen oppikirjan ulkopuolinen virike, vaan keskeinen osa yhteiskuntaopin opetusta. Tämän myötä voitaisiin vahvistaa oppilaiden luontaista kiinnostusta ympäröivää maailmaa kohtaan, joka edistäisi samalla myös heidän yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista ainakin heille luontaisissa digitaalisissa osallistumis- ja vaikuttamiskanavissa.

7. NUOREN OMA ELÄMÄ

Nuoren oma elämä -tulokategoria (Taulukko 4) koostuu vastauksista, joissa korostuu nuoren omasta elämästä, harrastuksista ja palveluista keskustelemisen sekä kokemuksellisuuden merkitys yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäjänä. Yhteiskuntaoppi ja erityisesti yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen nähdään ehkä helposti liian kaukaisena ja etäisenä, etteivät nuoret saa siihen tarvittavaa kosketuspintaa. Yhteiskuntaopin tunneilla vaikuttaminen ja osallistuminen kuvataankin ehkä liian yksipuolisesti esimerkiksi äänestys- ja puoluetoimintana, vaikka vaikuttaa ja osallistua voi yhteiskunnassa lukuisin eri tavoin. Tässä luvussa käsittelemmekin kokemuksellista oppimista sekä pohdimme, miten opetuksen linkittäminen oppilaan omaan elämään voisi lisätä kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa.

Taulukko 4. Katgoria 4: Opetuksen linkittäminen nuoren omaan elämään edistää yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista

Kategoria 1. Merkitysyksiköt	Kategoria 2. Kategorioiden luominen	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen
<p><i>Itseen liittyvät asiat ovat lisänneet kiinnostusta</i></p> <p><i>Tunnit joilla on puhuttu asioista, jotka liittyvät itseeni</i></p> <p><i>omiin asioihin liittyvät tunnit</i></p> <p><i>omista asioista esim. tulevaisuudesta puhuminen</i></p> <p><i>Sellaiset tunnit, joilla olisi itseen liittyviä asioita tulevaisuudessa tai nyt</i></p> <p><i>Asioista pitäisi puhua omakohtaisemmin</i></p> <p><i>enemmän nuorille osoitettua asiaa, omasta tulevaisuudesta puhuminen</i></p> <p><i>Kun puhutaan omakohtaisista jutuista</i></p> <p><i>keskusteltaisiin ja vertailtaisiin omaan elämään liittyvistä asioista.</i></p> <p><i>Niiden pitäisi olla nuoria koskevia ja lähitulevaisuutta</i></p> <p><i>Mielenkiintoiset ja joskus eteen tulevat arjen haasteet omaa tulevaisuutta varten</i></p> <p><i>Ollaan kummiskin 9lk ja mietitään, että muutetaan pois kotoa, mihin opiskelemaan</i></p>	Nuoren oma elämä	Kategoria 4. Nuoren oma elämä
<p><i>autourheilu</i></p> <p><i>harrastukset</i></p> <p><i>Minua itseäni kiinnostaa enemmän esim. harrastuksista puhuminen</i></p> <p><i>Futis ja lätkä vaik en tiää miten ne liittyy yhteiskuntaa xd</i></p> <p><i>Paikkakunta kohtaisesti voitaisiin keskustella mitä täältä löytyy esim. harrastuksia</i></p> <p><i>Harrastuksista, kuten parkour, metsästys ja kamppailu lajeista puhuminen. Mopo!</i></p>	Harrastukset	
<p><i>koripallo</i></p>	Palvelut	
<p><i>palvelut</i></p>		
<p><i>palvelut</i></p> <p><i>palvelut</i></p>		

7.1 Kokemuksellinen oppiminen

Yhdysvaltalainen filosofi John Dewey linjasi jo 1930-luvulla, että koulutuksen ja oppimisen on perustuttava kokemukseen, jotta se saavuttaa tavoitteensa sekä yksittäiselle oppijalle että yhteiskunnalle (Dewey 1938, 89). Oppiminen ja tieto syntyvät kokemuksellisen oppimisen mukaan omien kokemusten käsittämisestä ja syntyneiden käsitysten soveltamisesta uudeksi tiedoksi. Deweyn ajatuksia eteenpäin jalosti kasvatustieteilijä David Kolb, jonka erityinen kiinnostuksen kohde oli kokemuksellinen oppiminen. Kolb kehitti kokemuksellisen oppimisen mallin, jonka lähtökohtana ovat oppilaiden omat kokemukset ja elämykset ympäröivästä yhteiskunnasta. Nämä kokemukset herättävät oppilaan mielenkiinnon oppia uutta. Mallin seuraavalla tasolla näitä syntyneitä kokemuksia tulee reflektoida, jolloin jaetaan tietoa kokemuksista tavoitteena saavuttaa uusi ymmärtämisen taso. Mallin kolmannella tasolla kokemukset käsitteellistetään, eli syvennyttään kokemuksen kannalta keskeisiin käsitteisiin samalla uutta oppien. Tässä vaiheessa kokemus on muuttunut uudeksi tiedoksi, joka mahdollistaa aktiivisen käytännön toiminnan ja ymmärryksen syventymisen. (Kolb 1984, 40–42.)

Oppilaiden vastauksissa korostui omaan elämään liittyvien asioiden käsittely ja sitä kautta yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voitaisiin edistää linkittämällä opetus oppilaiden omiin kokemuksiin. Pohdimmekin Kolbin mallin soveltamista yhteiskuntaopin opetuksessa, jolloin opetus tapahtuisi lasten ja nuorten oman elämän kokemusten ja elämyksien kautta. Mallia voidaan soveltaa yhteiskuntaopin opetuksessa laajasti käsiteltävän aiheen mukaisesti. Oppilaiden vastauksissa korostui esimerkiksi kiinnostus harrastuksia kohtaan:

”Futis ja lätkä vaik en tiiä miten ne liittyy yhteiskuntaa xd”.

Tällaisen kiinnostuksenkohteen esiin noustessa kokemuksellisen oppimisen mallia voitaisiin soveltaa esimerkiksi seuraavasti. Oppilaat ovat käyneet liikuntatunnilla toisessa kunnassa, jossa heille on syntynyt positiivinen kokemus jääkiekon pelaamisesta jäähallissa. Oppilaat muistelevat yhdessä opettajan kanssa tätä positiivista kokemusta, jolloin

oppilaat alkavat pohtia, miksei heidän kotikunnassaan ole jäähallia. Oppilaat johdatetaan reflektoimaan jäähallin tuomia yhteiskunnallisia vaikutuksia esimerkiksi talouden ja kansanterveyden näkökulmasta ja he päätyvät siihen, että jäähalli olisi heidän kotikaupungissaan hyödyllinen investointi. Tämän jälkeen opettaja johdattelee oppilaat käsitteellistämään vaikuttamiskeinoja, joiden avulla jäähalli voitaisiin saada kaupunkiin. Oppilaat oppivat näin lähivaikuttamisen keinoja ja käsitteitä. Mallin viimeisellä tasolla opitut tiedot voidaan jalostaa aktiiviseksi toiminnaksi, eli oppilaat voivat laatia oman kuntalaisaloitteen jäähallin rakentamisesta omaan kotikuntaan. Edellä esitetyn mallin vahvuus on se, että oppiminen rakentuu olemassa olevan kiinnostuksen ympärille ja sen pohjalla on oppilaiden oman elämän kokemukset.

7.2 Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen lähtee nuoren omasta elämästä

Tutkimuksessamme monet nuorten käsitykset yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen lisäämisestä liittyivät nuorten omaan elämään ja siihen, kuinka osallistumisen ja vaikuttamisen opettamista tuotaisiin lähemmäs nuoren omaa kokemusmaailmaa. Nuorten omasta elämästä mainintoja saivat muun muassa harrastukset, omiin asioihin liittyvät aiheet ja palvelut, joita nuoret voivat hyödyntää. Nostammekin yhdeksi tärkeäksi yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiskeinoksi lähtökohdan, jossa yhteiskuntaopin opetus lähtee nuorten omasta elämästä, eli kuten vastauksista ilmenee, opetettava asia linkitettäisiin osaksi nuoren omaa elämää ja kokemusmaailmaa:

”Asioista pitäisi puhua omakohtaisemmin”

”keskusteltaisiin ja vertailtaisiin omaan elämään liittyvistä asioista.”

Ensimmäisenä tutkimuksessa esille tulleista nuorten oman elämän käsityksistä otamme käsittelyyn nuorten omaan elämään liittyvät aiheet. Tutkimuksemme perusteella nuoret kaipaisivat osallistumisen ja vaikuttamisen osalta aiheita ja teemoja, jotka voisi sijoittaa

heidän omaan elämään. Tästä on helppo vetää johtopäätös, että osallistuminen ja vaikuttaminen opetetaan aikuisen tehtäväksi ja aikuisen maailmassa tapahtuvaksi, vaikka yhtä lailla nuorilla on väyliä osallistumiseen ja vaikuttamiseen, muilta osin kuin äänestämisen kautta. Vaikka vaikuttamismahdollisuudet taataan kaikille perustuslaissa (731/1999, 14§), myös siis nuorille, on Laineen ja Gretschelin tutkimuksessa todettu, että nuorille on syntynyt kokemus, että heidän poliittinen toimijuus ei ole yhtä arvokasta kuin aikuisten (Laine, Gretschel, Siivonen, Hirsijärvi & Myllyniemi 2011, 96). Nuorille rakennetut vaikuttamismahdollisuudet ovat usein myös aikuisten luomia sen pohjalta, millaiset vaikuttamismahdollisuudet ovat aikuisten mielestä nuorille sopivia. Tästä johtuen nuoret voivat kokea heille annetut vaikuttamismahdollisuudet kaukaisina ja enemmän aikuisille tehtyinä. (Stenvall 2018, 133.) Kuitenkin näemme hyvänä asiana järjestää monenlaisia mahdollisuuksia nuorille päästä sekä harjoittelemaan, että oikeasti osallistumaan ja vaikuttamaan oman lähiympäristön tai nuoria koskevaan päätöksentekoon. Yhteiskuntaopin oppiaineen sisällä osallistumista ja vaikuttamista nuoren oman elämän kontekstissa voidaan harjoitella esimerkiksi simulaatioilla oman kunnan nuorten harrastustoiminnan kehittämistä. Tutkimuksessamme nuoret kaipasivat myös pelkästään keskustelua ja tietoa oman elämänpiirinsä sisällä tapahtuvasta osallistumisesta ja vaikuttamisesta, joten yksi osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiskeino on yksinkertaisesti keskustella oppilaiden kanssa heidän mahdollisuuksistaan osallistua ja vaikuttaa. Esimerkkejä oppilaiden lähiympäristön osallistumisesta ja vaikuttamisesta ovat koulun oppilaskuntatoiminta, nuorille tarkoitettujen omien tilojen muokkaaminen, kuntien nuorisovaltuustot, verkkoympäristöissä vaikuttaminen ja harrastustoiminta (ks. Gretschel 2002; Stenvall 2018; Myllyniemi 2013).

Toinen suuri kokonaisuus nuorten käsityksistä muodostui harrastustoiminnasta, eli miten harrastustoiminnalla voitaisiin edistää nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista yhteiskuntaopin opetuksessa:

”Minua itseäni kiinnostaa enemmän esim. harrastuksista puhuminen”

”Paikkakunta kohtaisesti voitaisiin keskustella mitä täältä löytyy esim. harrastuksia”.

Liikunta- ja harrastusseuratoiminta voidaan nähdä yhtenä helpoimmista keinoista osallistua päätöksentekoon (Koski 1994, 101). Yhteiskuntaopin oppitunneilla harrastustoimintaa voitaisiin käsitellä yhtenä yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen muotona, jolloin nuorelle saattaa tulla voimaannuttava kokemus omasta mahdollisuudestaan osallistua ja vaikuttaa. Tämän seurauksena nuori saattaa innostua enemmän yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta ja viedä omaa osaamistaan myös muualle, kuin harrastustoimintaan. Tällaisesta osallisuuden voimaannuttavasta ja merkittävyyden kokemuksesta on puhunut esimerkiksi Anu Gretscher (2002, 50). Harrastustoimintaan liittyvän vaikuttamisen ohella oppilaiden kanssa voidaan keskustella myös palvelujen tuottamisesta ja niiden kuluttamisesta, jonka nuoret nostivat yhdeksi heitä kiinnostavaksi elementiksi yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen saralta. Yksi tapa tuoda palvelut osaksi yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista on keskustella oppilaiden kanssa ostopäätöksillä vaikuttamisesta, palvelujen merkityksestä ja mahdollisuudesta vaikuttaa palvelujen sisältöön ja tuottamiseen.

8. OMA TULEVAISUUS

Oma tulevaisuus- tuloskategorian (Taulukko 5) vastaukset poikkeavat siinä mielessä aikaisempien tuloslukujen vastauksista, että vastaukset eivät ole niin suoraan liitettävissä yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämiseen. Tässä kategoriassa vastaajat ovatkin vastanneet kyselyn kysymyksiin tulkintamme mukaan enemmän sen mukaan, mitkä aiheet heitä kiinnostavat yhteiskuntaopin opetuksessa. Tämän tulosluvun vastaukset liittyvät työelämään ja erilaisiin raha-asioihin, joten analyysin myötä näimme niiden kuvastavan oppilaiden kiinnostusta ja mahdollista huolta omaa tulevaisuuttaan kohtaan. Tässä tulosluvussa pohdimmekin, miten nuoren oman tulevaisuuden käsittely yhteiskuntaopin opetuksessa voisi edistää nuoren yhteiskunnallista aktiivisuutta nyt ja tulevaisuudessa. Käsittelemme luvussa, miten individualistista arvomaailmaa kuvaavat nuorten vastaukset omasta tulevaisuudesta voidaan huomioida yhteiskunnalliseen aktiivisuuden kannustavassa yhteiskuntaopin opetuksessa ja toisaalta, miten yhteiskuntaopin opettajan tehtävänä onkin päättää, millaisen arvopohjan ympärille hän opetuksensa rakentaa. Toisessa alaluvussa esiin nostettava näkökulma on se, miten oppilaiden tulevaisuuden kannalta tärkeiden tietojen ja taitojen opettaminen yhteiskuntaopin opetuksessa mahdollistaisi heidän kasvunsa yhteiskunnan osallistuviksi ja aktiivisiksi kansalaisiksi.

Taulukko 5. **Kategoria 5:** Opetuksen linkittäminen oppilaan omaan tulevaisuuteen edistää yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista

Kategoria 1. Merkitysyksiköt	Kategoria 2. Kategorioiden luominen	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen
<i>työ asiat</i>	Työelämä	Kategoria 5. Oma tulevaisuus
<i>Yhteiskuntaopin aiheista kiinnostaa eniten työelämä asiat</i>		
<i>Työn monet puolet ja muutenkin työelämä</i>		
<i>tunnit, joilla on käsitelty jonkin näköisiä ongelmia työelämässä</i>		
<i>työelämä</i>		
<i>työ</i>		
<i>teollisuus</i>		
<i>Paikkakunta kohtaisesti voitaisiin keskustella mitä täältä löytyy esim, työpaikkoja. Eikä pelkästään niitä yleisiä työpaikkoja.</i>		
<i>työ asiat voisi käydä paremmin läpi sillä ne ovat kaikista kiinnostavampia aiheita</i>		
<i>Puhuttaisiin videoiden tekemisen hyödyistä ja muutenkin enemmän työpaikka vaihtoehdoista</i>		

<i>palkka</i>	Raha-asiat	Kategoria 5. Oma tulevaisuus
<i>Puhumalla raha-asioista</i>		
<i>mitä saadaan palkaksi yms. tulevaisuudessa</i>		
<i>Puhutaan enemmän raha-asioista ja veroista</i>		
<i>talousasiat</i>		
<i>rahan käyttö</i>		
<i>Taloudelliset asiat.</i>		
<i>Pankkiasiat</i>		
<i>perintö asiat</i>		
<i>Mulla on jo ollut kiinnostusta jo aikaisemmin esim. veroitukseen. Tunneilla olen enemmänkin saanut vastauksia asioihin jotka minua kiinnostaneet.</i>		
<i>verotus</i>		
<i>raha-asiat</i>		
<i>raha-asiat</i>		
<i>Raha-asiat</i>		
<i>Perintöasiat ovat lisänneet kiinnostustani</i>		
<i>Varmaankin tunnit jolloin puhutaa taloudellisista asioista</i>		
<i>puhutaan veroista</i>		
<i>Yhteiskuntaopin tunnilla kiinnosti tukimuodot</i>	Tuet	
<i>Kelan erilaiset tuet; varsinkin lapsiperheiden tuet</i>		
<i>kaikki tuet, joita nuoret saavat nuoren ja lapsiperheen tuet ja muut</i>		
<i>Erilaiset tuet</i>		
<i>Varmaankin tunnit jolloin puhutaa tuista</i>		
<i>Enemmän yksilöitä ja "erityisihmisiä" koskevat ongelmat ja toisinpäin myös tuet ja avustukset näille.</i>		
<i>Varmaankin nämä tuet niin tietää sitten edes vähän, että miten voi saada apua elämän haastavissa tilanteissa</i>		
<i>perhe jutut</i>		

8.1 Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen nuorten individualistiseksi kuvatuissa tulevaisuuden näkemyksissä

Tutkimustuloksia pohtiessa teimme mielenkiintoisen huomion siitä, miten suurin osa nuorten vastauksista liittyen omaan tulevaisuuteensa on individualistisia eli yksilökeskeisiä. Tästä johtuen päätimmekin ottaa pohdintaan nuorten yksilökeskeiset tulevaisuuden odotukset ja sen, miten yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistämisen näkökulmasta nämä tulisi ottaa huomioon. Individualistisia arvoja edustavat ihmiset asettavat omat tavoitteet yhteisön tavoitteiden edelle ja toimivat omien asenteidensa mukaan yhteisön normeista välittämättä. Esimerkiksi länsimaalaiset kulttuurit nähdään edustavan enemmän individualistisia kuin yhteisöllisiä arvoja. Tavallisesti ihminen voi edustaa molempia arvomaailmoja. (Triandis 2001, 908–909.) Myös suomalaisnuorten yhteiskunnallisissa asenteissa korostuu heidän kokemusmaailmansa, jossa esimerkiksi kilpailu, kuluttaminen ja yksilölliset valinnat nähdään keskeisinä identiteetin ja maailmankuvan muokkaajina (van den Berg 2010, 9). Nuorten käsityksissä individualistisia näkemyksiä ilmeni raha-asioista ja työpaikoista puhuttaessa seuraavasti:

”mitä saadaan palkaksi yms. tulevaisuudessa”

”Puhuttaisiin videoiden tekemisen hyödyistä ja muutenkin enemmän työpaikka vaihtoehtoista”

”palkka”.

”tunnit, joilla on käsitelty jonkin näköisiä ongelmia työelämässä”.

Hyvinvointivaltion takaamat tuet yksilöille taas ovat hieman moniulotteisempi kokonaisuus individualismi – yhteisöllisyys jaon pohjalta. Toisaalta tuet itsessään ovat yhteisöllisen ajattelutavan mukaisia, mutta kun tukia pohditaan oman hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta, on silloin näkemys enemmän individualistinen. Nuorten näkemykset yhteiskunnan tukia kohtaan näkyivät esimerkiksi seuraavissa vastauksissa:

”Varmaankin nämä tuet niin tietää sitten edes vähän, että miten voi saada apua elämän haastavissa tilanteissa”

”kaikki tuet, joita nuoret saavat”.

Näiden tuloksien pohjalta päädyimmekin pohtimaan opettajan roolia yhteiskunnallisten arvojen ja asenteiden opettajana. Tutkimuksemme pohjalta oppilaiden omat yhteiskunnallista kiinnostusta herättävät aiheet edustavat paljolti yksilökeskeisiä arvoja, joten näitä aiheita ja arvoja käsittelemällä oppilaat voisivat kiinnostua yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta enemmän. Liiallinen yksilökeskeisen ajattelutavan painottaminen kuitenkin helposti heikentää hyvinvoinnin kannalta tärkeää yhteisöllistä kokemusta yhteiskunnasta ja ymmärrystä yhteisöjen vaikutuksesta yhteiskunnan toimintaan (van den Berg & Löfström 2011, 83). Yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen näkökulmasta voi olla myös vaarallista, mikäli nuoret näkevät yhteiskunnassa toimimisen vain markkinaorientoituneena oman edun tavoitteluna. Tällaisessa ajattelutavassa helposti unohtuu se, että toisten menestyessä toiset jäävät vähemmälle, mikä näkyy esimerkiksi tuloerojen kasvuna. (van den Berg 2010, 101.) Yhteiskuntaopin opetuksen tulisikin siis olla oppilaiden omien kiinnostuksen kohteiden mukaista eli tutkimusemme mukaan yksilöllisyyttä korostavaa, mutta vaikuttamisen ja osallistumisen näkökulmasta yhteisöllistä näkökulmaa ei saa kuitenkaan unohtaa. Opetuksen lähtökohtana tulee olla erilaisen arvojen ja näkökulmien esiin nostaminen, jonka perusteella oppilas voi perusopetuksen opetussuunnitelman arvoperustan mukaisesti rakentaa omaa yhteiskunnallista arvoperustaansa (POPS 2014, 15).

8.2 Yhteiskuntaopin oppiaine tulevaisuuden rakentajana ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattajana

Työelämään pääsy vaikuttaa keskeisesti nuorten aikuistumiseen. Nämä vaikutukset ovat psykologisia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia. Yhteiskunnalliset vaikutukset tarkoittavat sitä, miten työllistyminen vaikuttaa nuoren yhteiskuntaan kiinnittymiseen. (Helve 2002, 54, 61.) Kyselymme vastaajat nostivat omaan tulevaisuuteen liittyvät aiheet keskeisiksi yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistäviksi yhteiskuntaopin oppiaineen aiheiksi. Oma tulevaisuus näyttäytyi nuorten vastauksissa työllistymisenä, talousasioiden hoitamisena ja kiinnostuksena erilaisia tukimuotoja kohtaan. Tässä alaluvussa pohdimmekin, miten yhteiskuntaopin opetuksessa voitaisiin tukea nuorten tulevaisuuden näkymiä ja miten tämä nuorten tulevaisuuden tukeminen vaikuttaa heidän yhteiskunnan aktiivisiksi kansalaisiksi kasvamiseen.

Nuoret ovat tottuneet käyttämään talouden kieltä ja heille on ominaista kuvailla yhteiskunnallisia ilmiöitä talouden näkökulmasta (Löfström 2012, 185). Kansalaiseksi kasvamisen onkin nyky-yhteiskunnassa linkittynyt vahvasti taloudellisten kysymysten ympärille ja nuoret näkevätkin, että taloudelliset kysymykset asettavat rajat yhteiskunnalliselle toiminnalle esimerkiksi koulutuksen, sosiaaliturvan ja ympäristön näkökulmasta. Talouskasvatuksen tulisikin siksi olla keskeinen osa yhteiskuntaopin opetusta, koska se antaisi nuorille valmiuksia toimia nykypäivän talousjärjestelmissä ja herättäisi heidät pohtimaan uudenlaisia vastauksia yhteiskunnallisiin kysymyksiin esimerkiksi kestävän kehityksen näkökulmasta. Talouden yleisiä toimintaperiaatteita opettava yhteiskuntaopin opetus antaa nuorille myös valmiuksia oman talouden hoitamiseen, mikä mahdollistaa nykypäivän talousyhteiskunnassa myös yhteiskunnan aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisen. (Löfstöm, Virta & Salo 2017, 44, 101–102.)

Vuoden 2019 eduskuntavaalien äänestyskäyttäytymistä mittaavista taulukoista on luettavissa koulutuksen ja tulotason merkitys äänestysaktiivisuuteen. Ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen suorittaneiden äänestysaktiivisuus oli 33,2 prosenttiyksikköä suurempi kuin pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneilla. Tulojen merkitys äänestysaktiivisuuteen oli myös vuoden 2019 eduskuntavaaleissa merkittävä. Ylemissä

tuloluokissa äänestäminen oli huomattavasti alempia tuloluokkia yleisempää. Ylimpään tulodesiiliin kuuluneet äänestivät yli 29 prosenttiyksikköä aktiivisemmin kuin alimpaan tulodesiiliin kuuluneet. (Tilastokeskus 2019.) Äänestysaktiivisuus ei suoranaisesti tietenkään merkitse yhteiskunnallista vaikuttamista ja osallistumista, mutta se on kuitenkin osallistumisen ja vaikuttamisen yksi helposti mitattava tekijä. Edellä mainitut tilastot kertovat yksiselitteisesti, että kouluttamattomat ja huonompaan tuloluokkaan kuuluvat ovat laiskempia äänestäjiä. Mikäli siis peruskoulutuksen ja yhteiskuntaopin tehtäväksi asetetaan aktiivisten kansalaisten kasvattaminen, pitäisi silloin opetuksen tähdätä myös nuorten jatkokouluttautumiseen ja työllistymiseen. Toivottavaa tietenkin olisi, että kouluttamattomat ja huonosti palkatut olisivat myös yhteiskunnallisesti aktiivisia, mutta mikäli näin ei ole, olisi yhteiskuntaopin opetuksessa tulosten perusteella tarpeen tarkastella nuorten tulevaisuutta työllisyyden ja hyvän tulotason näkökulmasta:

”Paikkakunta kohtaisesti voitaisiin keskustella mitä täältä löytyy esim, työpaikkoja. Eikä pelkästään niitä yleisiä työpaikkoja.”

”mitä saadaan palkaksi yms. tulevaisuudessa”.

Vuonna 2016 voimaan tulleen opetussuunnitelman perusteissa yhteiskuntaopin oppiaineen tavoitteissa tuodaan ala- sekä yläkoulun puolella esiin työelämätaidot. Taloudellinen toiminta -sisältöalue korostaa konkreettista tutustumista lähiyhteisön työpaikkoihin ja oppiaineen opetuksen tavoitteisiin on kirjattu tavoite ohjata oppilasta oivaltamaan työnteen ja yrittäjyyden merkitys lähiyhteisössään ja omassa tulevaisuudessaan. (POPS 2014, 260–261, 419–420.) Oppiaineen sisältöihin ja tavoitteisiin siis kuuluu työelämän ja yrittäjyyden ymmärtäminen, mutta ehkä opetuksen tulisi olla vielä konkreettisempaa. Yhteiskuntaopin tunneilla voitaisiin harjoitella ansioluetteloiden ja työhakemusten kirjoittamista, käydä läpi eri ammatteja ja keskustella niiden vaatimuksista ja palkkauksesta, vierailta eri työpaikoilla, jotta työelämän ominaispiirteet konkretisoituisivat oppilaille sekä haaveilla siitä, missä oppilaat haluaisivat työskennellä tulevaisuudessa. Nämä sisällöt eivät välttämättä itsessään edistä nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista, mutta niiden avulla voidaan edistää nuorten tulevaisuutta, työllistymistä ja yhteiskunnan

jäseneksi kiinnittymistä, jonka voidaan ennustaa tulevaisuudessa lisäävän heidän yhteiskunnallista aktiivisuuttaan. 24 % suomalaisnuorista yhtyikin väitteeseen, että ihmisellä tulee olla työpaikka tunteakseen itsensä yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi (Helve 2002, 82).

9. OPPILAITA KIINNOSTAVAT YHTEISKUNNALLISET AIHEET

Viimeiseksi tutkimuskysymykseen vastaavaksi tulosluvuksi muodostui oppilaita kiinnostavat yhteiskunnalliset aiheet -tulokategoria (Taulukko 6). Kategoria muodostui monipuolisista vastauksista, jotka käsitelivät politiikkaa, kestävästä kehityksestä, hyvinvointivaltiota, erilaisia näkökulmia yhteiskunnasta ja maahanmuuttoa. Aiheita yhdisti niiden ajankohtaisuus sekä suhde poliittiseen päätöksentekoon. Edellä luetellut aihekokonaisuudet ovat mukana yhteiskuntaopin oppisisällöissä, mutta tässä luvussa pohdimme, miten niitä voitaisiin käsitellä konkreettisemmin, kun tavoitteena on nimenomaan oppilaiden yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen. Luomme tässä kappaleessa yhteiskuntaopin opetuksessa sovellettavan mallin, jonka painopisteenä on oppilaiden yhteiskunnallisen kiinnostuksen muokkaaminen yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista edistävänä toiminnaksi. Esittelemme tässä luvussa erilaisia koulu- ja kuntatasolla toteutettuja hankkeita, joiden tavoitteena on ollut nuorten osallistaminen ja kehitämme niiden pohjalta oman tutkimustuloksiemme mukaisen osallistumis- ja vaikuttamismallin.

Taulukko 6. Katgoria 6: Oppilaita kiinnostavien yhteiskunnallisten aiheiden käsittely edistää yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista.

Kategoria 1. Merkitysyksiköt	Kategoria 2. Kategorioiden luominen	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen
<i>Käytäisiin enemmän politiikkaan liittyviä aiheita.</i>	Politiikka	Kategoria 6. Oppilaita kiinnostavat yhteiskunnalliset aiheet
<i>Miten huippu-urheilussa otetaan kantaa esim. poliittisissa-asioissa ja yhteiskunnallisissa asioissa.</i>		
<i>lainsäädännöt, vaalit</i>		
<i>Jutella enemmän nykypäivän poliittisista kriiseistä esim. mitä Ranskassa tapahtuu.</i>		
<i>jos kerrottaisiin ylipäätään nuorisovaltuustoista ja kaikista eri puolueista</i>		
<i>kestävä kehitys</i>	Kestävä kehitys	
<i>puhutaan, että kannattaako ostaa kotimaista vai ulkomaalaista lihaa</i>		
<i>Hyvinvointivaltio asiat</i>	Hyvinvointivaltio	
<i>hyvinvointivaltion asiat</i>		
<i>Perusoikeudet</i>		
<i>Jokin mielenkiintoinen yhteiskunnalliseen osallistumiseen tai vaikuttamiseen liittyvä asia.</i>	Erilaiset näkökulmat yhteiskunnasta	
<i>kerrottaisiin asioiden vaikutuksista yhteiskuntaan nähden ja esim. kerrottaisiin miksi näin tehdään. asiat jäisivät näin myös paremmin mieleen</i>		
<i>näkisi yhteiskunnan myös erilaisista näkökulmista ja ehkä oppisi kunnioittamaan enemmän</i>		
<i>joissa käydään läpi nykyajan yhteiskunnalliset asiat ja se miten sitten samat asiat ovat olleet.</i>		
<i>Enemmän kansainvälisyyttä, eikä vain Suomen sisäisiä asioita</i>		
<i>Esimerkkejä tavallisista ihmisistä</i>		
<i>Jotenkin kiinnostusta on tullut maahanmuuttoon</i>		Maahanmuutto
<i>kansalaisuus asiat</i>		

9.1. Koulu- ja kuntatasolla toteutettuja osallistumis- ja vaikuttamishankkeita

Perusopetuslain mukaan kouluja velvoitetaan järjestämään oppilaskuntatoimintaa. Perusopetuslain pykälän 47 a mukaan koulun tehtävänä on edistää oppilaiden osallisuutta ja varmistaa, että jokaisella oppilaalla on mahdollisuus osallistua koulun toimintaan ja esittää omat mielipiteensä sen kehittämistä. Oppilaiden yhteistoiminnan, vaikuttamismahdollisuuksien, osallistumisen sekä oppilaiden ja koulun välisen yhteistyön edistäminen ovatkin oppilaskunnan keskeisiä tehtäviä. (Perusopetuslaki 628/1998.) Oppilaskuntaan kuuluu koulun jokainen oppilas ja oppilaskunnanhallitukseen valitaan kaksi edustajaa jokaiselta luokalta. Oppilaskunta voi vaikuttaa esimerkiksi koulun toimintatapoihin, oppimisympäristöihin ja toiminnan rakenteisiin. (Nousiainen & Piekkari 2007, 20–21.) Oppilaskuntatoiminnan keskeinen haaste on kuitenkin se, että sen kautta osallistumaan pääsee vain harvat koulun oppilaat. Oppilaskunnanhallitukseen kuulumattomat eivät siis osallistu koulun yhteisiin asioihin välttämättä juuri ollenkaan. (Löfström, Virta & Salo 2017, 81.) Kynnys osallistua koulun todelliseen päätöksentekoon voikin olla monelle oppilaalle liian suuri ja oppilaskunnanhallitukseen valitaankin helposti ne, jotka ovat muutenkin aktiivisia toimijoita. Oppilaskunta on toki tärkeä oppilaiden vaikuttamiskanava, mutta osallistumista ja vaikuttamista olisi päästävä harjoittelemaan ja toteuttamaan matalammalla kynnyksellä, jotta voitaisiin todella sanoa jokaisen oppilaan siihen kuuluvan.

Nuorisovaltuustot ovat monissa maissa käytössä olevia nuorten osallistumis- ja vaikuttamiskanavia. Suomessa nuorisovaltuustotoiminnan järjestäminen on kirjattu kuntalakiin ja kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai jokin muu nuorten vaikuttajaryhmä vaikuttamaan monipuolisesti kunnan toimintaan (Kuntalaki 410/2015, 26§). Nuorisovaltuusto on kunnan virallinen toimintaelin, johon valitaan vaaleilla kunnan koosta riippuen joitakin kymmeniä nuorisovaltuutettuja, joiden kausi kestää vuoden tai kaksi. Nuorisovaltuustot edustavat nuoria kunnan päätöksenteossa ja heidän tehtävänä onkin saada nuorten ääni kuuluviin demokraattisessa päätöksenteossa. (Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry.) Nuorisovaltuustotoiminnan yleisenä ongelmana on kuitenkin se, että osallistuminen on vähäistä, koska nuoret eivät koe pääsevänsä oikeasti vaikuttamaan. Tanskassa Balleruptin kunnan nuorisovaltuusto on kuitenkin esimerkki hyvin toimivasta nuorisovaltuustosta, koska heillä on omat tilat, rahaa, jota he saavat oikeasti käyttää sekä

tärkeimpänä tunne siitä, että heitä oikeasti tarvitaan kunnan päätöksenteossa. (Winswold & Solberg 2010, 79–80.) Nuorisovaltuusto on siis hyvin järjestettynä toimiva nuorten vaikuttamiskanava, mutta se kohtaa kokemuksiemme mukaan saman ongelman kuin monet muutkin nuorten vaikuttamiskanavat, eli niihin hakeutuu helposti vain ne yhteiskunnallisesti aktiivisemmat nuoret, eikä se näin kosketa kuin vain pientä osaa nuorista.

Erilaisten nuorten osallistumis- ja vaikuttamishankkeiden esikuvana pidetään norjalaista Porsgrunnin mallia. Porsgrunnin kunnassa kehitetty malli perustuu ajatukseen siitä, että lapsi ja nuori ovat asiantuntijoita omassa lapsuudessaan ja nuoruudessaan. Mallin perusajatus on siis se, että lasten ja nuorten näkemykset ja mielipiteet otetaan konkreettisesti huomioon heihin liittyvässä kunnan päätöksenteossa. (Golombek 2011, 17–18.) Mallin mukainen ajattelu lähtee koulusta, jossa jokainen oppilas pääsee tekemään halutessaan aloitteita, joista oppilaskunta valitsee keskeisimmät ja toteuttamiskelpoisimmat. Aloitteita varten on varattu oma budjettinsa ja lapset sekä nuoret päättävät kaupungintalokokouksessa yhdessä poliittisen johdon kanssa toteuttamiskelpoisimpien aloitteiden toimeenpanemisesta budjetin rajoissa. (Gretschel 2002, 74.) Porsgrunnin malli eroaa perinteisestä kunnanvaltuustotoiminnasta siinä, että sen tarkoituksena on mahdollistaa kouluissa kaikkien nuorten osallistuminen nuorisovaltuustoiden toimintaan ja edistää tätä kautta lähidemokratian toteutumista ja nuorten todellista osallistumista yhteiseen päätöksentekoon. (Nuutinen 2000, 141.)

Kaikki esitetyt mallit ovat omissa tarkoituksiperissään enemmän ja vähemmän toimivia. On ylipäättäen hienoa, että lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista halutaan edistää erilaisten hankkeiden avulla. Esitetyissä hankkeissa yhteistä on kuitenkin se, että niissä vaikuttaminen nähdään pitkälti poliittisena päätöksentekona. Poliittikka kuitenkin herättää monissa nuorissa huonoja mielikuvia ja heidän suhteensa siihen on kaukainen. Monet seuraavatkin politiikkaa ainoastaan sen viihteellisyyden takia. (Nikkilä 2002, 67). Tämän takia yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen tulisi nähdä monipuolisempänä kokonaisuutena, eikä vain kaukaiseksi koettuna politiikointina. Seuraavassa alaluvussa pyrimmekin luomaan mallin, jossa osallistuminen ja vaikuttaminen linkittyy tutkimuksessamme esiin nousseisiin vastaajien kiinnostusten kohteisiin ja on jotain muuta kuin pelkkää politiikkaa.

9.2. Osallistumis- ja vaikuttamismalli

Osallistuminen ja vaikuttaminen alkaa kiinnostuksesta, mutta kiinnostuminen edellyttää usein tietotaitoa. Jos yhteiskuntaopin tunneilla siis halutaan edistää yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista, täytyy ruokkia oppilaiden kiinnostusta, mutta myös antaa oppilaille konkreettisia välineitä ja keinoja, joiden avulla nuoret voivat nyt ja tulevaisuudessa osallistua ja vaikuttaa. Tässä luvussa luomme hahmotelman yhteiskuntaopin oppitunneilla sovellettavasta mallista, jonka avulla oppilaat pääsisivät harjoittelemaan jatkuvasti yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista laajasti eri yhteiskuntaopin sisältöjen näkökulmasta. Luomamme sovelluksen esikuvana toimii löyhästi Porsgrunnin malli sekä Harry Shierin osallistumismalli. Shierin osallistumismallissa lapsen osallistuminen kulkee viiden tason kautta. Ensimmäisellä tasolla lasta kuunnellaan, toisella tasolla lasten näkökulmia tuetaan, kolmannella tasolla lasten näkökulmat huomioidaan, neljännellä tasolla lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin ja viidennellä tasolla lapsella on todellista vaikuttamisvaltaa. (Shier 2001, 110–115.)

Luomamme mallin perusajatuksena on se, että sen kautta osallistuminen näyttäytyy jatkuvapäiväisenä toimintana, jolloin osallistumisen kynnys ei kasva liian suureksi. Mallia voi käyttää joustavasti erilaisilla yhteiskuntaopin jaksoilla ja sen soveltaminen on melko helppoa, kun oppilaat ovat ymmärtäneet sen toimintatavat. Mallin lähtökohtana on oppilaiden jakaminen kolmeen vaikuttamisryhmään. Ryhmät muodostetaan edustamaan kyseessä olevan aihealueen mukaisia toimijoita ja niitä vaihdellaan niin, että oppilaat pääsevät kokeilemaan vaikuttamista erilaisten toimijoiden näkökulmasta. Aluksi mallin toimiminen on varsin opettajajohtoista, mutta tavoitteena on, että oppilaat ymmärtävät mahdollisimman nopeasti mallin toimintaperiaatteet, jolloin toiminta olisi Shierin mallin viidennen tason mukaista, eli oppilaiden omista kiinnostuksenkohteista ja aloitteista kumpuavaa.

Jos yhteiskuntaopin jakso käsittelee esimerkiksi rahankäyttöä, voisi malli toimia seuraavasti. Yhteiskuntaopin taitaja -oppikirjassa rahankäyttöjaksossa käsitellään tuloja ja menoja, pankkien toimintaa, kuluttajan ostopäätöksiä ja työmarkkinoiden toimintaperiaatteita. (2019). Jakson aiheita käsiteltäisiin aluksi opettajan parhaaksi näkemällä tavalla,

jotta oppilaat ymmärtävät jakson keskeiset sisällöt. Jakson lopuksi varataan kuitenkin riittävästi aikaa vaikuttamis- ja osallistumismallin soveltamiselle. Mallin tarkoituksena on, että oppilaat ovat keskustellen päättäneet jonkin jaksoon liittyvän aiheen tai ongelman, jota lähdetään vaikuttamisryhmissä ratkomaan eri näkökulmista. Jos kuvitellaan, että jakson aiheeksi mallissa valikoituu tutkimuksessammekin esiin noussut kiinnostuksenkohde:

”puhutaan, että kannattaako ostaa kotimaista vai ulkomaalaista lihaa”

ja tavoitteeksi nousisi kotimaassa tuotetun lihan suosion lisääminen, voisi vaikuttamisryhmiksi muodostua, kuluttajat, lihan tuottajat ja eduskunta. Mallissa ryhmissä keskustellaan, miten valittuun aiheeseen voitaisiin vaikuttaa omasta vaikuttajaryhmästä käsin ja jokaisen ryhmän tavoitteena on suunnitella konkreettinen keino, jolla asiaan voitaisiin vaikuttaa. Kuluttajaryhmä voi päätyä siihen, että kotimaista lihatuotantoa voitaisiin tukea omalla esimerkillä, eli kotimaista lihaa ostamalla sekä sosiaalisessa mediassa kotimaisen lihatuotannon ekologisuutta korostamalla. Lihantuottajaryhmä voisi puolestaan päätyä siihen, että tuotantoa tulisi saada halvemmaksi, jotta suosio kasvaisi, joten heidän vaikuttamiskeinoksi voisi muodostua päättäjien lobbaaminen tai päättäjiin kohdistuva yhteiskunnallinen kannanotto. Eduskuntaryhmä voisi puolestaan päätyä siihen, että kotimaista lihatuotantoa voitaisiin tukea verouudistuksilla, jolloin ryhmä voisi luoda ehdotuksen uudesta veromallista, jossa kotimaisen tuotannon verotusta kevennettäisiin ja ulkomailta tuotetun lihan verotusta puolestaan kiristettäisiin. Seuraavaksi jokainen ryhmä esittelisi oman vaikuttamiskeinonsa ja niistä sekä niiden vaikutuksista toisiinsa keskusteltaisiin yhdessä. Lopuksi koko luokka äänestäisi, mikä vaikuttamiskeinoista olisi toimivin ja mahdollisuuksien rajoissa tätä keinoa vietäisiin eteenpäin esimerkiksi kansalaisaloitteen tai sosiaalisen median kannanoton keinoin.

Edellä kuvattu malli toimii väkisinkin aluksi varsin opettajajohtoisesti, eli vaikuttamisaiheet ja toimijaryhmät tulevat opettajalta. Tavoitteena on kuitenkin se, että mallin perusajatuksen ymmärrettyään vaikuttamisaiheet ja vaikuttajaryhmät kumpuaisivat oppilaiden omista kiinnostuksen kohteista, jolloin opettajan rooli olisi enemmän vain toiminnan

ohjaaminen. Mallin vahvuutena on se, että esimerkiksi oppilaskuntatoiminnasta poiketen se osallistaa jokaisen oppilaan vaikuttamis- ja osallistumisprosesseihin, eikä vain aktiivisempia oppilaita. Toisaalta mallin heikkous on todellisen vaikuttamisen puute, mutta tavoitteena onkin, että jatkuvan osallistumis- ja vaikuttamisharjoittelun myötä oppilaiden kynnys osallistua ja vaikuttaa konkreettisesti madaltuisi. Kuten edellä mainittiin, voi mallissa kuitenkin syntyä sellaisia ideoita, joita voi konkreettisesti oppitunneillakin toteuttaa. Mallin vahvuus on myös se, että sitä voi soveltaa monipuolisesti. Mallin voi toteuttaa pienemmässä mittakaavassa jopa yhden oppitunnin aikana tai pidemmälle vietyinä se voi kestää useamman jakson ajan. Malli antaa opettajalle myös uuden tavan arvioida oppilaiden toimintaa, eli tavallisen kokeen sijaan arvioitavana voi olla ryhmässä käytyt keskustelut ja lopuksi syntyneet ideat ja loppuraportit.

10. JOHTOPÄÄTÖKSET

10.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Muodostimme tutkimustulostemme pohjalta viisi konkreettista opetuksellista lähestymistapaa, joilla voitaisiin edistää oppilaiden yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista peruskoulun yhteiskuntaopin opetuksessa. Osa näistä lähestymistavoista syntyi melko suoraan yhdeksäsluokkalaisten vastauksien pohjalta, kun taas osassa vastaukset toimivat enemmänkin sovellettavina suuntaviivoina, jotka ohjasivat ajatteluamme lähestymistapojen kehittämisessä. Viiden tutkimuskysymykseemme vastaavan tuloksen lisäksi tutkimustulokset tuottivat kuudennen tulosavaruuden, joka vahvisti hypoteesiamme koko tutkimuksen tekemisen tarpeellisuudesta.

Tutkimustuloksemme ovat, että nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää monipuolistamalla oppitunteja, käyttämällä oppikirjan ulkopuolisia virikkeitä, yhdistämällä opetus oppilaan omaan elämään hyödyntäen kokemuksellisen oppimisen mallia, tukemalla opetuksen avulla nuoren omaa tulevaisuutta sekä hyödyntämällä oppilaiden omien kiinnostuksenkohteiden ympärille rakentuvaa osallistumis- ja vaikuttamismallia. Edellä mainittu kuudes tulosalue ja hypoteesiamme vahvistava tulos on, että oppilaat eivät tällä hetkellä ole kollektiivisesti yhteiskunnallisesti kiinnostuneita, joten tarvetta edellä luetelluille edistämiskeinoille selvästi on.

10.2 Johtopäätökset tutkimustuloksista

Tutkimustuloksina toimivien menetelmien vahvuus on se, että ne on suhteellisen helppo ottaa mukaan opetukseen. Menetelmät eivät ole mullistavia, vaan pitkälti niitä samoja opetustapoja, joita opettajat toteuttavat omassa opettajan työssään. Esimerkiksi ryhmätöitä ja erilaisia videoita käytetään jatkuvasti eri oppiaineiden opetuksessa hyväksi, mutta

tutkimuksemme valossa keskeistä on se, miten niitä käytetään. Opetuksen fokuksen tulisi siirtyä oppikirjasta ja opettajan ideoista oppilaisiin, eli opetuksen tulisi rakentua oppilaiden olemassa olevan kiinnostuksen ympärille. Muutos ei ole suuri, mutta merkittävä, sillä oppilaille on luontaista kiinnostusta ympäröivää yhteiskuntaa kohtaan ja opetuksen kanavoiminen oppilaan omaan kokemusmaailmaan kasvattaa kiinnostusta entisestään, joka edistää myös yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista.

Tutkimustulosten mukaiset opetusmenetelmälliset muutokset kuitenkin vaativat opettajalta aktiivisuutta. Yhteiskuntaopin opettajan tulee osoittaa omaa mielenkiintoa yhteiskunnallisia asioita kohtaan ja olla tietoinen yhteiskunnan eri osallistumis- ja vaikuttamiskeinoista. Omalla esimerkillä on siis tässäkin asiassa keskeinen merkitys. Erityisesti aktiivisuutta opettajalta kuitenkin vaaditaan oppilaiden kiinnostuksen kohteiden tunnistamisessa. Tämä vaatii oppilaiden kanssa keskustelemista ja aitoa kiinnostusta lasten ja nuorten kokemusmaailmasta. Opettajan omaa aktiivisuutta vaatii myös esimerkiksi tarkeitustenmukaisten vierailujen järjestäminen ja tulosluvussa kuvatun kokemuksellisen oppimisen- sekä osallistumis- ja vaikuttamismallin järkevä toteuttaminen. Onkin siis tärkeää ymmärtää, että vaikka opetukselliset muutokset ovat pieniä, ei tutkimuksen kannalta toivottavat tulokset kuitenkaan synny itsestään.

Kuten aikaisemmissa luvuissa esitellyt tutkimukset osoittavat, on suomalaisilla lapsilla ja nuorilla hyvät yhteiskunnalliset tiedot. Osallistuminen ja vaikuttaminen kannattaakin rakentaa tämän lähtökohdan ympärille. Olemassa olevaa oppilaiden tietoperustaa ei tietenkään kannata tai pitää heittää hukkaan, vaan käyttää erityisenä voimavarana. Osallistuminen ja vaikuttaminen vaatiikin valtavasti tietoa yhteiskunnan toimimisesta, eivätkä yhteiskunnalliset tiedot ja aktiivisuus ole toisistaan erillä olevia alueita. Oleellista onkin saada tämä taustalla oleva tieto jalostettua kiinnostukseksi yhteiskuntaa kohtaan sekä antaa oppilaille konkreettisia taitoja toimia taitojensa ja kiinnostuksensa mukaisesti kompleksisessa yhteiskunnassa. Toivottavaa olisikin, että tutkimustulostemme mukainen toiminta kaventaisi tätä näkymätöntä tiedon ja aktiivisuuden välistä kuilua.

10.3 Jatkotutkimuksen aiheita

Tutkimustuloksemme syntyivät pitkälti oppilaiden vastauksia soveltamalla. Olisikin kiinnostavaa kokeilla niiden toimivuutta käytännössä. Tätä varten olisi mielenkiintoista toteuttaa jonkinlainen toimintatutkimus, jossa opettaja voisi tutkijan positiosta konkreettisesti testata ja havainnoida tutkimuksessamme merkittäviksi nousseiden opetusmenetelmien vaikutuksia oppilaiden kiinnostukseen yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista kohtaan. Myös suunnittelemamme osallistumis- ja vaikuttamismallin toimivuutta voisi testata esimerkiksi tarkastelemalla lisääkö sen hyödyntäminen yhteiskuntaopin opetuksessa myös oppilaiden halukkuutta ja kiinnostusta osallistua esimerkiksi oppilaskunta- tai nuorisovaltuustotoimintaan.

Kiinnostavaa olisi myös toteuttaa sama tutkimus alakouluikäisille oppilaille. Alakouluikäisiltä saatavat tulokset voisivat olla varsin erilaisia kuin nyt tutkimuksessa saadut, jolloin käytettäviä opetusmenetelmiä syntyisi yhä enemmän. Nuorempien oppilaiden kiinnostuksen kohteet ovat todennäköisesti varsin erilaisia kuin teini-ikäisten vastaajien. Tämän huomioiminen mahdollistaisikin toimivien toimintatapojen käyttöön ottamisen yhä nuorempien oppilaiden kanssa toimiessa, jolloin osallistumisen ja vaikuttamisen siemen lähtisi itämään jo varhaisessa elämänvaiheessa.

LÄHTEET

van den Berg, Marko 2010. Nuorten näkemyksiä suomen yhteiskunnallisesta kehityksestä. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämisskeskuksen tutkimuksia 11.

van den Berg, Marko & Löfström, Jan 2011. Katsaus peruskoulun yhteiskuntatiedolliseen opetukseen 2000-luvun Suomessa: puitteet, tarpeet, kehitysnäkymät. *Kasvatus & Aika* 5(1), 79–113. Saatavilla www-muodossa: <http://elektra.helsinki.fi/oa/1797-2299/5/1/kat-sausp.pdf> . (luettu 25.9.2019.)

Byman, Reijo 2002. Voiko motivaatiota opettaa? Kansanen, Pertti & Uusikylä, Kari (toim.) Teoksessa *Luovuutta, motivaatiota, tunteita – Opetuksen tutkimuksen uusia suuntia*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

CNN 2016. Exit Polls 2016. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: <https://edition.cnn.com/election/2016/results/exit-polls> . (luettu 8.10.2019.)

Denzin, Norman K. 1978. *The Research Act – A Theoretical Introduction to Sociological Methods* (2. painos). McGraw-Hill Book Company.

Dewey, John 1938. *Experience and Education*. The Kappa Delta Pi Lecture Series.

Eskelinen, Niko & Neuvonen Samuli 2017. Nuorten osallistuminen Euroopassa. Puuronen, Vesa & Saari, Kari (toim.) Teoksessa *Nuorten yhteiskunnallinen osallistuminen ja oikeistopopulismi*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Golombek, Silvia Blitzer 2006. *Children as Citizens*. Checkoway, Barry N, Gutierrez, Lorraine M (toim). Teoksessa *Youth Participation and Community Change*. New York & Lontoo: Routledge.

Gretschel, Anu 2002. Kunnallisen nuorten osallisuusympäristön perustaminen. Gretschel, Anu (toim.) Teoksessa Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina – Artikkeleita. Suomen kuntaliitto.

Gretschel, Anu 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä – Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Akateeminen väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

Gretschel, Anu, Laine, Sofia, Siivonen, Katriina, Peltola, Marja & Myllyniemi, Sami 2011. Toiminnan esteet. Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.) Teoksessa Annettu, otettu, itse tehty – Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112.

Helve, Helena 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino

Huusko, Mira & Paloniemi, Susanna 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. Kasvatus 37 (2), 162–173. Saatavilla www-muodossa: <http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927-x/37/2/fenomeno.pdf>. (Luettu 19.1.2019.)

Ilvonen, Anne 2011. Miten vaikutan? Kansalaistoimijan vaikuttamisopas. OK-opintokeskus.

Järvenoja, Hanna, Kurki, Kristiina & Järvelä, Sanna 2018. Motivoidutaan yhdessä. Salmela-Aro, Katariina (toim.) Teoksessa Motivaatio ja oppiminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kolb, David A. 1984. Experiential Learning – Experience as The Source of Learning and Development. New Jersey: Prentice Hall.

Koli, Hannele 2017. Innoita oppimaan – Miten luoda oppimiselle mahdollisuuksia ja tehdä oppimisesta mukaansatempaavaa. House of Leading & Learning Oy.

Koski, Pasi Liikunta ja kansalaisaktiivisuus. Teoksessa Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu – Tieteellinen katsaus. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden edistämissätiö.

Kuntalaki 10.4.2015/410, 26§. Annettu Helsingissä 10.4.2015.

Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Gaudeamus

Kurkela, Kirsti 2002. Uutisjuttu – Mediakasvatusta perusopetukseen. Sintonen, Sara (toim.) Teoksessa Median sylissä – Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Laine, Sofia, Gretschel, Anu, Siivonen, Katriina, Hirsjärvi, Irma & Myllyniemi, Sami 2011. Toiminnan motiivit. Määttä, Mirja & Tolonen, Tarja (toim.) Teoksessa Annettu, otettu, itse tehty – Nuorten vapaa-aika tänään. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 112.

Laitinen, Matti & Nurmi, Kari E. 2007. Aktiivinen kansalaisuus ja sen oppiminen. Arola, Pauli & Sallila, Pekka (toim.) Teoksessa Koulussa kansalaiseksi – Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Lipponen, Päivi & Rönholm, Antton 2016. Pulpetista tablettiin – suomalainen koulu edelläkävijäksi maailman muutoksessa. Kunnallisan alan kehittämissäatiö Polemia-sarjan julkaisuja nro. 102

Löfström, Jan 2012. Yhteiskunnallisten aineiden didaktiikan tutkimus Suomessa. Kallioniemi, Arto & Virta, Arja (toim.) Teoksessa Ainedidaktiikka tutkimuskohteena ja tiedonalana. Helsinki: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Löfström, Jan, Virta, Arja & Salo, Ulla-Maija 2017. Valppaaksi kansalaiseksi – Yhteiskuntatiedollisen opetuksen taito ja teoria. Helsinki: Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tutkimuksia 15.

Mehtäläinen, Jouko, Niilo-Rämä, Mikko & Nissinen, Viivi 2017. Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet – Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset. Koulutuksen tutkimuslaitos. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa): <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120> . (luettu 17.9.2019.)

Mehtäläinen, Jouko, Niilo-Rämä, Mikko & Nissinen, Virva 2017. Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet – Kansainvälisen ICCS 2016 -tutkimuksen päätulokset. Koulutuksen tutkimuslaitos. Saatavilla www-muodossa: <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/ICCS2016-D120> . (luettu 19.9.2019.)

Metsämuuronen, Jari 2006. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metsämuuronen, Jari (toim.) Teoksessa Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Helsinki: International Methelp Ky. Mitchell, David 2014. 27 Tutkitusti toimivaa tapaa opettaa. Suomentanut Jussi Korhonen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Multisilta, Jari & Niemi, Hannele 2014. Videot nuorten maailmassa ja digitaalinen tarinan kerronta. Niemi, Hannele & Multisilta, Jari (toim.) Teoksessa Rajaton luokkahuone. Jyväskylä: PS-kustannus.

Myllyniemi, Sami 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Saatavilla www-muodossa: <https://tietoanuurista.fi/wp-content/uploads/2013/05/Nuorisobarometri2008.pdf> . (luettu 19.9.2019.)

Myllyniemi, Sami 2013. Vaikuttava osa – Nuorisobarometri 2013. Nuorisoasiain neuvottelukunnan julkaisuja 50. Saatavilla www-muodossa: https://tietoanuurista.fi/wp-content/uploads/2014/02/Nuorisobarometri_2013_lowres1.pdf . (luettu 19.9.2019.)

Nigel, Thomas 2007. Towards a Theory of Children's Participation. The International Journal of Children's Rights 15(2), 199–218. Saatavilla www-muodossa: https://www.researchgate.net/publication/270694374_Towards_a_Theory_of_Children's_Participation . (luettu 10.3.2019.)

Nikkilä, Juha 2002. Nuorisovaltuustot yhteiskunnallisina osallistumismuotoina – pikkupoliitikkoja vai vapaita vaikuttajia? Gretschel, Anu (toim.) Teoksessa Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina – Artikkeleita. Suomen kuntaliitto.

Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu – toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79402/opm32.pdf?sequence=1> . (luettu 3.10.2019.)

Nousiainen, Leena & Piekkari, Ulla 2007. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu – toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32.

Nuorisovaltuustojen liitto ry. Mikä nuorisovaltuusto? Saatavilla www-muodossa osoitteessa: <http://www.nuva.fi/mika-nuorisovaltuusto> . (luettu 3.10.2019.)

Nuutinen, Pirjo 2000. Näkökulmia nuorten poliittiseen sosialisatioon. Suutarinen, Sakari (toim.) Nuoresta pätevä kansalainen – Yhteiskunnallinen opetus Suomen peruskoulussa. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami 2019. Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla – Nuorisobarometri 2018. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja, nro 60. Saatavilla www-muodossa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2019/03/NB_2018_web.pdf . (luettu 19.9.2019.)

Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 47a§. Annettu Helsingissä 21.8.1998.

Perustuslaki 11.6.1999/731, 14§. Annettu Helsingissä 11.6.1999.

POPS 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Opetushallitus.

Puolimatka, Tapio 2002. Opetuksen teoria – Konstruktivismista realismiin. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rajala, Antti, Hilppö, Jaakko, Kumpulainen, Kristiina, Tissari, Varpu, Krokfors, Leena & Lipponen, Lasse 2010. Merkkejä tulevaisuuden oppimisympäristöistä. Raportit ja selvitykset 2010:3. Opetushallitus.

Rissanen, Riitta 2006. Fenomenografia. Luku 5.1. Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (toim.) Teoksessa KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla [www-muodossa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_1.html](http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_1.html) . (Luettu 22.1.2019.)

Roger, Hart 1992. Children`s participation – from tokenism to citizenship. Florence: UNICEF International Child Development Centre. Saatavilla WWW-muodossa osoitteessa: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf . (Luettu 16.10.2019.)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavilla [www-muodossa: https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2_4.html](https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_2_4.html) . (Luettu 12.11.2019.)

Saloviita, Timo 2000. Yhteistoiminnallinen oppiminen ja osallistava kasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sotkasiira, Tiina, Haikkola, Lotta & Horelli, Liisa 2010. Building towards effective participation: a learning-based network approach to youth participation. Percy-Smith, Barry & Thomas, Nigel (toim.) Teoksessa A Handbook of Children and Young People`s Participation – Perspectives from theory and practice. New York & Lontoo: Routledge.

Stenvall, Elina 2018. Yhteiskunnallinen osallisuus ja toimijuus – Lasten osallistuminen, kansalaisuus ja poliittisuus arjen käytäntöinä. Tampere: Tampere University Press.

Suomen virallinen tilasto 2017. Kunnallisvaalit – Äänestäneet kuntavaaleissa 2017 . Helsinki: Tilastokeskus Saatavilla [www-muodossa: http://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_kat_001_fi.html](http://www.stat.fi/til/kvaa/2017/05/kvaa_2017_05_2017-05-05_kat_001_fi.html) . (luettu 8.10.2019.)

Suomen virallinen tilasto 2019. Eduskuntavaalit – Ehdokasasettelu 2019, 1. Äänestäneet eduskuntavaaleissa 2019. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla [www-muodossa: http://www.stat.fi/til/evaa/2019/01/evaa_2019_01_2019-05-24_kat_001_fi.html](http://www.stat.fi/til/evaa/2019/01/evaa_2019_01_2019-05-24_kat_001_fi.html) . (luettu 25.9.2019.)

Toivola, Marika, Peura, Pekka & Humaloja, Markus 2017. Flipped learning – Käänteinen oppiminen. Helsinki: Edita Publishing Oy

Triandis, Harry 2001. Individualism-collectivism and personality. *Journal of personality*, 69(6), 907–924.

Tucker, Catlin R., Wycoff, Tiffany & Green, Jason T. 2017. *Blended Learning in Action – A Practical Guide Toward Sustainable Change*. California: Corwin.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

af Ursin, Piia & Haanpää, Leena 2012. Nuorten osallistuminen luopin alla – Kyselytutkimus lounaissuomalaisen nuorten yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. *Nuorisotutkimus* 1/2012, 54–69. Saatavilla [www-muodossa: https://core.ac.uk/download/pdf/39981952.pdf](https://core.ac.uk/download/pdf/39981952.pdf) . (luettu 19.9.2019.)

Valtion koulutuskeskus 1981. *Ryhmätyön käyttö koulussa*. Valtion painatuskeskus.

Winsvold, Aina & Solberg, Anna 2010. Esimerkkejä lasten vaikuttamismalleista – Pohjoismaat juhlistavat 20 vuotta täyttävää YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Kööpenhamina: TemaNord.

Yli-Luoma, Pertti Y.J. 2003. Hyvä opettaja. Sipoo: IMDL Oy Ltd.

YouGov Survey Results 2016. Saatavilla www-muodossa osoitteessa: https://d25d2506sfb94s.cloudfront.net/cumulus_uploads/document/oxmidrr5wh/EU-FinalCall_Rewighted.pdf. (luettu 8.10.2019.)

LIITTEET

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

Kyselylomake

Lue alla oleva alustus ennen kysymyksiin vastaamista.

Tutkimme, miten lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voitaisiin edistää yhteiskuntaopin opetuksessa.

Yhteiskunnallinen osallistuminen on:

- Vaikuttamisen ensiaste
- Kiinnostumista, jonka myötä lähdet ottamaan selvää asiasta
- Yhteiskunnallisen keskustelun seuraamista ja siihen osallistumista
- Esimerkiksi sanomalehtien lukemista, uutisten katsomista, yhteiskunnallisten blogien ja vlogien seuraamista ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista netissä tai erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen on:

- Aktiivista tekemistä
- Kannanottoja omista, yhteisistä ja julkisista asioista
- Toimintaa, joka pyrkii muuttamaan toiminnan kohteena olevan käsityksiä jostakin asiasta
- Esimerkiksi vaaleissa äänestämistä, ostopäätöksillä vaikuttamista, tapahtumien järjestämistä, vapaaehtoistyön tekemistä, järjestöissä ja oppilaskunnassa toimimista sekä omien yhteiskunnallisten näkemysten esille tuomista netissä

Kysymykset löytyvät lomakkeen kääntöpuolelta.

1. Millaiset yhteiskuntaopin tunnit tai aiheet ovat lisänneet kiinnostustasi yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen?

2. Millaiset yhteiskuntaopin tunnit tai aiheet lisäävät kiinnostustasi yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen?

LIITE 2. TUTKIMUSLUPAPÄÄTÖS

ORIMATTILAN KAUPUNKI

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

Sivistystoimenjohtaja

28.11.2018

125 §

Asia	Tutkimuslupa / Wille-Oskari Riihelä ja Valteri Pohjalainen
Vireillepanija	Wille-Oskari Riihelä ja Valteri Pohjalainen
Päätös ja perustelut	<p>Wille-Oskari Riihelä tekee Pro gradu -tutkielmaa yhdessä Valteri Pohjalaisen kanssa. Opinnäytetyötä tekevät opiskelevat luokanopettajiksi Lapin yliopistossa. Opiskelijoiden tutkimus käsittelee nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista. Tutkimuksessa pyritään löytämään konkreettisia välineitä ja keinoja, joiden avulla peruskoulun yhteiskunnallinen opetus voisi lisätä lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallistumista sekä vaikuttamista.</p> <p>Opiskelijat keräävät tutkimusaineiston kyselylomakkeilla yhdeksättä luokkaa käyville oppilailta. Kyselylomakkeilla kerätään oppilailta käsityksiä ja kokemuksia yhteiskunnallisesta osallistumisesta ja vaikuttamisesta peruskouluopetuksessa. Tutkimusaineiston keruulle pyydetään lupaa kolmelta Orimattilan yhteiskoulun yhdeksänneltä luokalta syyslukukauden lopussa tai kevätlukukauden alussa lukuvuonna 2018-2019.</p> <p>Päätös</p> <p>Myönnän Wille-Oskari Riihelälle ja Valteri Pohjalaiselle tutkimusluvan heidän opinnäytetyön aineiston keruulle Orimattilan yhteiskoulussa. Tutkimusta varten opinnäytetyön tekijöiltä edellytetään ohjauskirjeen laatimista ja kuvausta tutkimuksesta, joka voidaan jakaa tutkimukseen osallistuville oppilaille. Opinnäytetyön tekijöitä edellytetään myös toimittamaan Orimattilan yhteiskoulun käyttöön valmis tutkimus. (Hallintosääntö 4 luku, 3 §)</p>
Jakelu	Wille-Oskari Riihelä ja Valteri Pohjalainen Orimattilan yhteiskoulu / Rehtori Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta Sivistys- ja hyvinvointitoimiala

Timo Ahvo
Sivistystoimenjohtaja

LIITE 3. OHJAUSKIRJE

Hei!

Olemme luokanopettajaopiskelijoita Lapin yliopistosta. Teemme tutkimusta siitä, miten lasten ja nuorten yhteiskunnallista osallistumista ja vaikuttamista voitaisiin edistää yhteiskuntaopin opetuksessa. Tutkimusaineisto kerätään Orimattilan yhteiskoulun kolmelta yhdeksänneltä luokalta 17.12.2018. Tutkimusta varten sinun pitäisi vastata kahteen yhteiskuntaopin oppiaineeseen liittyvään kysymykseen. Kyselylomakkeen täyttämiseen kuluu aikaa enintään 20 minuuttia.

Tutkimus tullaan julkaisemaan Lapin yliopiston sähköisessä julkaisuarkistossa. Tutkimuksessamme vallitsee täysi anonymiteetti, joka tarkoittaa sitä, että kaikki tiedonne pysyvät täysin salassa. Tutkimus ei myöskään vaikuta millään tavalla yhteiskuntaopin arviointiin. Jos sinulle herää jossain vaiheessa kysymyksiä tutkimuksesta, voit ottaa meihin yhteyttä ja vastaamme mielellämme kysymyksiin.

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista, mutta toivoisimme teistä jokaisen vastaavan kyselylomakkeeseen, koska saatujen vastausten perusteella pyrimme kehittämään yhteiskuntaopin opetusta.

Yhteistyöstä kiittäen,

Valtteri Pohjalainen (vpohjala@ulapland.fi)

&

Wille Riihelä (wriihela@ulapland.fi)

LIITE 4. ANALYSOINTITAUUKKO

Kategoria 1. Merkitysyksiköt 130 kpl.	Kategoria 2. Kategorioiden luominen 18 kpl.	Kategoria 3. Kategorioiden välisten suhteiden tarkentaminen 6 kpl.
<i>Vähän kirjoittamista, kerrotaan esimerkkejä</i>	Keskustelua ja esimerkkejä, ei kirjoittamista	Kategoria 2. Monipuolisemmat oppitunnit
<i>Vähän kirjottamista, ja semmoset mis opettaja Vetää jotain omaasettiä</i>		
<i>ei kirjoitettaisi koko tuntia vihkoon, tunnit poikkeaisi normaaleista</i>		
<i>Opin parhaiten esimerkeistä, joten niitä van lisää tunneille</i>		
<i>Olisi enemmän "irti kirjasta". Enemmän puhumista ja tekemistä kirjan aiheisiin liittyen</i>		
<i>lukeminen</i>		
<i>Semmoset millä tehdä jotakin muuta ku istutaa</i>		
<i>Puhutaan enemmän esimerkkien avulla ja muutenkin puhuttaisiin eikä luettaisi kirjasta</i>		
<i>Ei liikaa kirjoittamista</i>		
<i>vähän kaikki, opettaja kertoo enemmän asioista ettei ole niin paljon kirjoittamista</i>		
<i>Semmoset, mis ei oo pelkkää kirjottamista, vaan siellä käydään jotain esimerkkejä eli Opettaja kertoo enemmän omia kokemuksia aiheeseen liittyvissä tapauksissa</i>		
<i>Kun opettaja kertoo esimerkkitalanteita tunnilla</i>		
<i>joissa puhutaan paljon eikä pelkästään tehdä tehtäviä.</i>		
<i>tuntien monipuolisuus</i>		
<i>tuntien monipuolisuus</i>		

<i>Nykyaikaiset tunnit</i>	Monipuoliset tunnit	
<i>Monipuoliset tunnit, mitkä ovat hauskoja</i>		
<i>esim jotain ryhmä tehtäviä</i>	Ryhmätehtävät	
<i>Monipuoliset ryhmätyöt ja yhdessä tekeminen voisi lisätä kiinnostusta</i>		
<i>retket</i>	Vierailut	Kategoria 3. Oppikirjan ulkopuoliset virikkeet
<i>Retket</i>		
<i>Retket</i>		
<i>käytäisi jossain paikassa</i>		
<i>Voitaisiin käydä tutustumassa vaikka eduskuntaan</i>		
<i>kirjasto</i>		
<i>opetusvideot, tunnit olisivat monipuolisia</i>	Videot & pelit	Kategoria 3. Oppikirjan ulkopuoliset virikkeet
<i>opetus videot, jotka tekisivät tunneista monipuolisempaa</i>		
<i>katottaisi vlogeja</i>		
<i>opetusvideot, pelit (kahoot yms.)</i>		
<i>ja joskus voisi tehdä niin, että katsottaisiin uutisia ja ns. analysoitaisiin niitä</i>	Uutiset	Kategoria 3. Oppikirjan ulkopuoliset virikkeet
<i>Uutiset</i>		
<i>ajankohtaiset aiheet, uutiset</i>		
<i>Ajankohtaiset aiheet, uutiset</i>		
<i>tilanteiden seuraamiset</i>		
<i>Se, että pitää tehdä oma "uutislähetys"</i>		

<i>katottaisi uutisia</i>		
<i>Itseen liittyvät asiat ovat lisänneet kiinnostusta</i>		
<i>Tunnit joilla on puhuttu asioista, jotka liittyvät itseeni</i>		
<i>omiin asioihin liittyvät tunnit</i>		
<i>omista asioista esim. tulevaisuudesta puhuminen</i>		
<i>Sellaiset tunnit, joilla olisi itseen liittyviä asioita tulevaisuudessa tai nyt</i>		
<i>Asioista pitäisi puhua omakohtaisemmin</i>		
<i>enemmän nuorille osoitettua asiaa, omasta tulevaisuudesta puhuminen</i>	Nuoren oma elämä	
<i>Kun puhutaan omakohtaisista jutuista</i>		
<i>keskusteltaisiin ja vertailtaisiin omaan elämään liittyvistä asioista.</i>		
<i>Niiden pitäisi olla nuoria koskevia ja lähitulevaisuutta</i>		
<i>Mielenkiintoiset ja joskus eteen tulevat arjen haasteet omaa tulevaisuutta varten</i>		Kategoria 4. Nuoren oma elämä
<i>Ollaan kummiskin 9lk ja mietitään, että muutetaan pois kotoa, mihin opiskelemaan</i>		
<i>autourheilu</i>		
<i>harrastukset</i>		

<i>Minua itseäni kiinnostaa enemmän esim. harrastuksista puhuminen</i>	Harrastukset	Kategoria 1. Yhteiskunnalliset aiheet eivät kiinnosta
<i>Futis ja lätkä vaik en tiää miten ne liittyy yhteiskuntaa xd</i>		
<i>Paikkakunta kohtaisesti voitaisiin keskustella mitä täältä löytyy esim. harrastuksia</i>		
<i>Harrastuksista, kuten parkour, metsästys ja kamppailu lajeista puhuminen. Mopo!</i>		
<i>koripallo</i>		
<i>palvelut</i>	Palvelut	
<i>palvelut</i>		
<i>palvelut</i>		
<i>Ei mitkään.</i>	Passiiviset – ei kiinnosta	
<i>ei mitkää</i>		
<i>ei mikään vielä</i>		
<i>Ei mitkään vielä</i>		
<i>Ei kai mitkään</i>		
<i>En ole kuunnellut yhteiskuntaopin tunneilla, joten en tiedä.</i>		
<i>Ei oikein Mikään ainakaan vielä.</i>		
<i>Ei ole lisännyt kiinnostusta no ei oikein mikään</i>		
<i>Moi</i>		
<i>Ei mitkään</i>		
<i>ei mitkää</i>		

En osaa sanoa		
En tiedä		
Eivät mitkään.		
En tiedä		
en tiedä		
Miten menee		
<i>työ asiat</i>		
<i>Yhteiskuntaopin aiheista kiinnostaa eniten työelämä asiat</i>		
<i>Työn monet puolet ja muutenkin työelämä</i>		
<i>tunnit, joilla on käsitelty jonkin näköisiä ongelmia työelämässä</i>		
<i>työelämä</i>		
<i>työ</i>		
<i>teollisuus</i>		
<i>Paikkakunta kohtaisesti voitaisiin keskustella mitä täältä löytyy esim, työpaikkoja. Eikä pelkästään niitä yleisiä työpaikkoja.</i>		
<i>työ asiat voisi käydä paremmin läpi sillä ne ovat kaikista kiinnostavampia aiheita</i>		
<i>Puhuttaisiin videoiden tekemisen hyödyistä ja muutenkin enemmän työpaikka vaihtoehtoista</i>		
<i>palkka</i>		

Työelämä

<i>Puhumalla raha-asioista</i>		
<i>mitä saadaan palkaksi yms. tulevaisuudessa</i>		
<i>Puhutaan enemmän raha-asioista ja veroista</i>		
<i>talousasiat</i>		
<i>rahan käyttö</i>		
<i>Taloudelliset asiat.</i>		
<i>Pankkiasiat</i>		
<i>perintö asiat</i>		Kategoria 5. Oma tulevaisuus
<i>Mulla on jo ollut kiinnostusta jo aikaisemmin esim. veroitukseen.</i>	Raha-asiat	
<i>Tunneilla olen enemmänkin saanut vastauksia asioihin jotka minua kiinnostaneet.</i>		
<i>verotus</i>		
<i>raha-asiat</i>		
<i>raha-asiat</i>		
<i>Raha-asiat</i>		
<i>Perintöasiat ovat lisänneet kiinnostustani</i>		
<i>Varmaankin tunnit jolloin puhutaa taloudellisista asioista</i>		
<i>puhutaan veroista</i>		
<i>Yhteiskuntaopin tunnilla kiinnosti tukimuodot</i>		
<i>Kelan erilaiset tuet; varsinkin lapsiperheiden tuet</i>		
<i>kaikki tuet, joita nuoret saavat</i>		

<i>nuoren ja lapsiperheen tuet ja muut</i>	Tuet	
<i>Erilaiset tuet</i>		
<i>Varmaankin tunnint jolloin puhutaa tuista</i>		
<i>Enemmän yksilöitä ja "erityisihmisiä" koskevat ongelmat ja toisinpäin myös tuet ja avustukset näille.</i>		
<i>Varmaankin nämä tuet niin tietää sitten edes vähän, että miten voi saada apua elämän haastavissa tilanteissa</i>		
<i>perhe jutut</i>		
<i>Käytäisiin enemmän politiikkaan liittyviä aiheita.</i>	Politiikka	
<i>Miten huippu-urheilussa otetaan kantaa esim. poliittisissa-asioissa ja yhteiskunnallisissa asioissa.</i>		
<i>lainsäädännöt, vaalit</i>		
<i>Jutella enemmän nykypäivän poliittisista kriiseistä esim. mitä Ranskassa tapahtuu.</i>		
<i>jos kerrottaisiin ylipäätään nuorisovaltuustoista ja kaikista eri puolueista</i>		
<i>kestävä kehitys</i>	Kestävä kehitys	
<i>puhutaan, että kannattaako ostaa kotimaista vai ulkomaalaista lihaa</i>		
<i>Hyvinvointivaltio asiat</i>	Hyvinvointivaltio	
<i>hyvinvointivaltion asiat</i>		

Perusoikeudet		Kategoria 6. Oppilaita
<i>Jokin mielenkiintoinen yhteiskunnalliseen osallistumiseen tai vaikuttamiseen liittyvä asia.</i>	Erilaiset näkökulmat yhteiskunnasta	kiinnostavat yhteiskunnalliset aiheet
<i>kerrotaisiin asioiden vaikutuksista yhteiskuntaan nähden ja esim. kerrotaisiin miksi näin tehdään. asiat jäisivät näin myös paremmin mieleen</i>		
<i>näkisi yhteiskunnan myös erilaisista näkökulmista ja ehkä oppisi kunnioittamaan enemmän</i>		
<i>joissa käydään läpi nykyajan yhteiskunnalliset asiat ja se miten sitten samat asiat ovat olleet.</i>		
<i>Enemmän kansainvälisyyttä, eikä vain Suomen sisäisiä asioita</i>		
<i>Esimerkkejä tavallisista ihmisistä</i>		
<i>Jotenkin kiinnostusta on tullut maahanmuuttoon</i>	Maahanmuutto	
<i>kansalaisuus asiat</i>		